

Uloga računovodstva u praćenju i kontroli poslovanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Štefović, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:507324>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – smjer Računovodstvo i revizija

**ULOGA RAČUNOVODSTVA U PRAĆENJU I KONTROLI
POSLOVANJA OBITELJSKOG POLJOPRIVREDNOG
GOSPODARSTVA**

Diplomski rad

Mihaela Štefović

Zagreb, rujan, 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – smjer Računovodstvo i revizija

**ULOGA RAČUNOVODSTVA U PRAĆENJU I KONTROLI
POSLOVANJA OBITELJSKOG POLJOPRIVREDNOG
GOSPODARSTVA**

**THE ROLE OF ACCOUNTING IN MONITORING AND
CONTROLLING OF THE FAMILY FARM BUSINESS**

Diplomski rad

Student: Mihaela Štefović

JMBAG studenta: 0067540442

Mentor: prof. dr. sc. Katarina Žager

Zagreb, rujan, 2020.

Sažetak

U ovom radu predmet istraživanja je uloga računovodstva u kontroli i nadzoru poslovanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je osnovni oblik proizvodnog organiziranja u poljoprivredi. Ključna je uloga obiteljskog rada i upravljanja, a temelji se na vlasništvu i/ili upotrebi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti. Kao i svakom poslovnom subjektu, tako i obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, važno je računovodstvo u vođenju poslovanja. Na temelju financijskih izvještaja prosljeđuju se informacije menadžerima ili odgovornim osobama u poduzeću koji donose odluke (nositeljima obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva). Računovodstvo razlikuje dva osnovna sustava knjigovodstva, a to su jednostavno i dvojno knjigovodstvo. Izbor sustava knjigovodstva ovisi o načinu poslovanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i poreznom sustavu u kojemu se nalazi. Većina poljoprivrednih gospodarstvenika ne prepoznaje ulogu i korisnost računovodstva kao temelja za donošenje poslovnih odluka te osiguranja uspješnosti i sigurnosti poslovanja već ga prepuštaju uslužnom vođenju samo radi zadovoljenja zakonskih potreba i eksternih kontrola. Računovodstvo ima ključnu ulogu u kontroli poslovanja. Kontroliranje poslovanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva obavljaju razne inspekcije i institucije koje brinu o provedbi zakona iz njihovog djelokruga. U postupku nadzora većinom se oslanjaju upravo na poslovnu dokumentaciju. Pored njih sami gospodarstvenici bi trebali kontrolirati svoje poslovanje i znati u potpunosti čime raspolažu na gospodarstvu, a u tome im mogu pomoći redovite i točne računovodstvene evidencije.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, poljoprivreda, računovodstvo, kontrola, nadzor

Summary

In this paper subject of research is role of accounting in monitoring and controlling family farm. Family farm is basic form of production organization in agriculture. The key role is family work and management. It is based on ownership or use production resources in performing agricultural activity. Accounting is very important in manage business like in any business subject, in family farm too. Based on the financial statements information is passed on to managers and other responsible persons in company which make decisions (holders of family farm). Accounting has two different systems and this is simple and double-entry bookkeeping. Choice of system depends of way of doing business and tax system in which one is family farm. Most farmers does not recognize the role and usefulness of accounting as a basis for business decisions and insurance business performance and security. They leave it to service management because of meeting legal needs and external users. Accounting has key role in business controlling. Controlling of family farm business perform various inspections and institutions who care about the impenetation of laws from their scope. In the supervision proces they rely on business documentation. Next to them farmers themselves need to controll own business and know what they have on farm. In this can help accounting records.

Key words: family farm, agriculture, accounting, controlling, monitoring

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi rada.....	1
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ .	3
2.1. Poljoprivredna djelatnost u Republici Hrvatskoj.....	4
2.2. Postupak osnivanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.....	6
2.3. Potpore i izravna plaćanja u poljoprivredi.....	7
2.4. Specifičnosti obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Europskoj uniji.....	8
3. RAČUNOVODSTVO OBITELJSKOG POLJOPRIVREDNOG GOSPODARSTVA	10
3.1. Vođenje poslovnih knjiga	11
3.1.1. Jednostavno knjigovodstvo.....	12
3.1.2. Dvojno knjigovodstvo	16
3.2. Porezni sustav obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva	17
3.2.1. Sustav poreza na dohodak	18
3.2.2. Sustav poreza na dobit	20
3.2.3. Sustav poreza na dodanu vrijednost	20
4. KONTROLA I NADZOR POSLOVANJA OPG-a	23
4.1. Porezna uprava	24
4.2. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	25
4.3. Državni inspektorat.....	26
4.4. Ostali oblici nadzora	27
5. ANALIZA SLUČAJA – OPG ŠTEFOVIĆ	29
5.1. Osnovni podaci o OPG-u Štefović	29
5.2. Osnovne i pomoćne poslovne knjige.....	30

5.3. Financijsko izvještavanje i kontrola poslovanja.....	35
6. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA.....	41
POPIS SLIKA	47
ŽIVOTOPIS	48

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj značajan je broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Mnogi znaju podcjenjivati i zanemarivati bavljenje poljoprivrednom djelatnošću premda obiteljska poljoprivredna gospodarstva i poljoprivreda općenito daju velik doprinos gospodarskom razvoju na lokalnoj i nacionalnoj razini. Istovremeno stvaraju tradiciju i predstavljaju jedan od jednostavnijih oblika samozapošljavanja s niskim troškovima osnivanja i fleksibilnosti rada. U poljoprivrednom okruženju često nije prepoznata korisnost računovodstvenih informacija u organiziranju i planiranju poslovanja (Grgić, et al., 2015). Velik broj poljoprivrednih proizvođača provodi računovodstvo jer je regulirano Zakonom i temelji se na uslužnom vođenju. Svaki upravitelj odnosno nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva ima odgovornost zaštititi poslovanje svojeg gospodarstva te treba biti zainteresiran za računovodstvene informacije i čitati financijske izvještaje (Crnčan i Ranogajec, 2012).

1.1. Predmet i ciljevi rada

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest računovodstvo te nadzor i kontrola poslovanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Prikazat će se specifičnosti računovodstvene evidencije obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva te koja je uloga računovodstva u praćenju i kontroli njegova poslovanja. Koje poslovne knjige obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo treba voditi i na koji način. Navesti načine oporezivanja i kako to utječe na računovodstvenu evidenciju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Pokazat će se tko vrši nadzor i kontrolu nad njihovim poslovanjem.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

Prilikom pisanja rada i istraživanja navedene teme korištena je literatura bazirana na računovodstvu malih i srednjih poduzeća i računovodstva općenito. To se odnosi na sveučilišne knjige, znanstvene i stručne radove. Proučavani su razni zakoni koji se odnose na bavljenje poljoprivrednom djelatnošću i kontroliranje njihova poslovanja. Proučavani su statistički podaci Državnog zavoda za statistiku, Eurostata i sličnih internetskih izvora.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. Nakon ovog prvog poglavlja koje nas uvodi u temu rada, u nastavku se definiraju obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Tu ćemo se upoznati sa poljoprivrednom djelatnošću u Republici Hrvatskoj, ali i u Europskoj uniji. Opisane su i državne potpore i izravna plaćanja koja predstavljaju ključan prihoda obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava današnjice. Zatim slijedi poglavlje koje se odnosi na računovodstvo obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava gdje ćemo se upoznati sa poslovnih knjigama koje poljoprivrednici moraju voditi te poreznim sustavima u kojima se oni mogu naći. Kao i u svakom poslovanju, tako i u poljoprivrednom, mora postojati neki nadzor i kontrola kako bi sve funkcioniralo u skladu sa propisanim zakonima. Stoga se u četvrtom poglavlju navode institucije koje provode nadzor i kontrolu poslovanja nad obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Peto poglavlje, kao zadnje poglavlje prije donošenja zaključka, analizira konkretan slučaj – Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović. Prikazat će se kako se stvarno vode poslovne knjige na gospodarstvu te kakvo je financijsko izvještavanje i kontrola.

2. OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo jedan je od organizacijskih oblika poljoprivrednih proizvođača. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) je fizička osoba koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja poljoprivrednu djelatnost i s njom povezane dopunske djelatnosti (Cutvarić, 2016). Temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji. Djelatnost na OPG-u nositelj može obavljati samostalno ili kao poslodavac, a radom članovi i radnici mogu ostvarivati prava i obveze iz radnog odnosa ako ta prava ne ostvaruju po drugoj osnovi (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, 2018).

Poljoprivredna djelatnost obuhvaća stočarstvo, bilinogojstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti (Zakon o poljoprivredi, 2018). Pomoćne djelatnosti u poljoprivredi obavljaju se korištenjem, obradom i održavanjem zemljišta, uzgojem, žetvom ili berbom bilja, držanjem i/ili uzgojem te korištenjem stoke. Obuhvaćaju proizvodne djelatnosti radi proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Dopunske djelatnosti su proizvodne i uslužne djelatnosti povezane s poljoprivredom koje omogućuju bolje korištenje proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje znanja, vještina i rada članova OPG-a (Zakon o OPG-u, 2018). Vlastite poljoprivredne proizvode, koji su proizvedeni na OPG-u mogu prodavati nositelji, članovi i radnici na OPG-u (Zakon o OPG-u, 2018).

Članovi OPG-a mogu biti punoljetni članovi istog kućanstva koji imaju prebivalište na istoj adresi, te se bave radom na gospodarstvu (Grgić, et al., 2015). Oni koji obavljaju gospodarsku djelatnost poljoprivrede kao jedino ili glavno zanimanje obavezno se upisuju u Upisnik OPG-ova (Zakon o OPG-u, 2018). Članovi koji su upisani u upisnik, ali nisu u radnom odnosu kod nositelja, nemaju obvezu plaćanja doprinosa. To mogu biti umirovljenici, osobe na redovnom školovanju (učenik ili student) te osiguranici po drugoj osnovi (Cutvarić, 2016).

U Republici Hrvatskoj je na kraju 2019. godine bilo registrirano 162.966 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Najviše gospodarstava prijavljeno je u Zagrebačkoj županiji (13.975) dok je u Primorsko-goranskoj najmanje, tek 3.768. 60% nositelja OPG-a je muškog spola, najčešće dobi od 55 – 60 godina. U zadnjih nekoliko godina sve je veći broj mladih nositelja (mlađi od 40 godina) s obzirom na mogućnost korištenja mjera za mlade

poljoprivrednike. Sve je veći broj i osoba sa srednjom stručnom spremom i visokoškolskim obrazovanjem što je također pod utjecajem mjera (APPRRR, 2019).

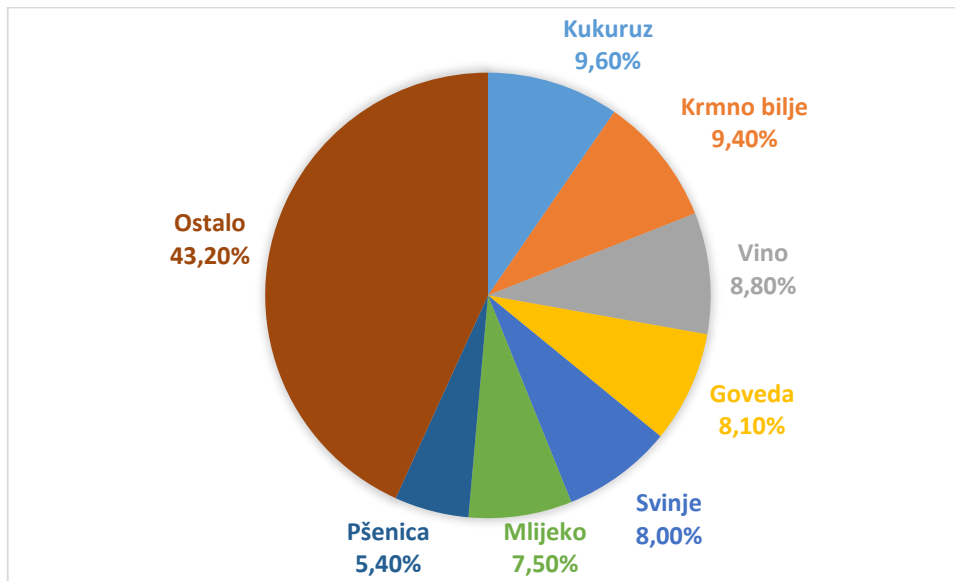
2.1. Poljoprivredna djelatnost u Republici Hrvatskoj

Poljoprivredna proizvodnja jedan je od izazova koji se stavlja pred poljoprivrednike diljem svijeta pa ta i one u Hrvatskoj. Potrebno je zadovoljiti sadašnje i buduće ljudske potrebe za hranom i općenito poljoprivrednim proizvodima. Potrebno je povećati poljoprivrednu proizvodnju, ali na održiv i kvalitetan način kako bi se odgovorilo na ekološke zahtjeve i zahtjeve vezane uz sigurnost hrane (Folnovic, 2020). Poljoprivreda za Hrvatsku ima posebno veliko značenje. Ona je važan element nacionalnog identiteta i važna gospodarska djelatnost (Plenković, 2019).

Prednosti hrvatske poljoprivrede jesu te što ima bogatstvo prirodnih resursa te relativno povoljne agroklimatološke uvjete za uzgoj različitih kultura. Hrvatska ima raznolik krajobraz, mnoštvo prirodnih ljepota te velik broj autohtonih proizvoda koji pogoduju i razvoju ruralnog turizma (Folnovic, 2020). Međutim, poljoprivreda u Hrvatskoj je suočena s brojnim drugim problemima. Najveći problem je prevelik uvoz prehrambenih proizvoda u odnosu na izvoz. Problem jesu i nedovoljne količine poljoprivrednih gospodarstava koja su uglavnom mala gospodarstva, tehnološka zastarjelost, usitnjenost poljoprivrednog zemljišta te napuštanje sela, osobito mladih što uzrokuje starenje seoskog stanovništva (Svjetska banka, 2019).

Unatoč problemima, vrijednost poljoprivredne proizvodnje u 2018. godini bilježi rast od 5% u odnosu na 2017. godinu. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), vrijednost poljoprivredne proizvodnje iznosila je 17,3 milijarde kuna. U Republici Hrvatskoj veća je zastupljenost biljne proizvodnje – gotovo 60% ukupne poljoprivredne proizvodnje (DZS, 2019). Obujam biljne proizvodnje bilježi rast od 15% dok obujam stočne proizvodnje pada 6,5%. Kao što je vidljivo iz slike 1., najveći doprinos u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj u 2018. godini daju: kukuruz (9,60%), krmno bilje, vino, goveda, svinje, mlijeko te pšenica – ukupno 56,80% vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje.

Slika 1. Struktura vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske po proizvodima, 2018.

Izvor: Prilagođeno prema (DZS, 2019)

Sve pozitivne stvari padaju u vodu kad se pogleda vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrede. U zadnjih nekoliko godina Hrvatsku prati trend značajnijeg rasta uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nego što je to rast izvoza (Ministarstvo poljoprivrede, 2019). U 2018. godini vrijednost vanjskotrgovinske razmjene poljoprivrednih proizvoda je 13,5% vrijednosti ukupne robne razmjene Republike Hrvatske. U toj godini Hrvatska je uvezla proizvoda u vrijednosti preko 3 milijarde eura, a izvezala oko 2,08 milijarde eura te je pokrivenost uvoz izvozom bila 67,30% (Matijević, 2019). Hrvatska je veliki uvoznik mesa, mlijeka, voća i povrća te raznih prerađenih proizvoda što predstavlja ključan problem za održiv rast i razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Ono što Hrvatska sve više izvozi jesu ratarske kulture, posebice kukuruz, suncokret i soja. Najznačajniji trgovinski partner u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je Italija, na koju otpada preko 15% izvoza. Tamo se najviše izvoze žive životinje, ribe i rakovi, žitarice, uljarice i šećer, a uvozimo voće, povrće i razne proizvode prehrambene industrije (Matijević, 2019).

U 2018. godini u Republici Hrvatskoj korištena poljoprivredna površina iznosila je 1.485.645 ha. Prema načinu korištenja najzastupljenije su oranice i vrtovi koji čine 54,1% te trajni travnjaci koji čine 40,9% korištenog poljoprivrednog zemljišta. Ostatak se odnosi na voćnjake, vinograde i maslinike (Ministarstvo poljoprivrede, 2019). U djelatnosti poljoprivrede bilo je zaposleno 36.651 osoba što čini udio od 2,6% ukupno zaposlenih osoba, u odnosu na prethodnu godinu taj broj je neznatno smanjen (0,03%) (Ministarstvo poljoprivrede, 2019).

2.2. Postupak osnivanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Postupak upisa i izdavanje rješenja o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava provodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Nositelj OPG-a kao izabrani član OPG-a koji je nositelj prava i obveza, u svojstvu odgovorne osobe koja predstavlja i upravlja OPG-om, prvo treba podnijeti zahtjev za upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i uz to priložiti potrebnu propisanu dokumentaciju u regionalnom Uredu državne uprave u županiji te otvoriti žiro račun u banci, na svoje ime (Zakon o OPG-u, 2018). Pravo na upis u Upisnik imaju pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj i fizičke osobe koje su državljani Republike Hrvatske s prebivalištem u Republici Hrvatskoj (APPRRR, 2019).

Uvjet upisa u Upisnik je posjedovanje proizvodnih resursa za obavljanje poljoprivredne djelatnosti kao što su poljoprivredno zemljište i/ili stoka te obavljanje poljoprivredne djelatnosti koje obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti. Proizvodni resursi mogu biti u vlasništvu, posjedu, zakupu, koncesiji, najmu odnosno korištenju nositelja i/ili članova OPG-a (Zakon o OPG-u, 2018). Troškovi osnivanja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva su niski (70,00 – 500,00 kn), a za otvaranje ne treba osigurati temeljni kapital niti imati odgovarajuću stručnu spremu. Stručna sprema važna je u slučaju prijavljivanja na razne natječaje i mjere financiranja (Vondrak-Šimleša, 2017).

Nakon upisa u Upisnik, ako je ukupni godišnji primitak veći od 80.500,00 kn, potrebno je prijaviti se u Poreznu upravu. Nositelj OPG-a postaje poreznik obveznik, a ovisno o veličini OPG-a, poticaju koje ono prima, planovima o budućem poslovanju, visini prihoda koji ostvaruje, treba donijeti odluku o načinu oporezivanja te na taj način stječe obvezu vođenja poslovnih knjiga (Vondrak-Šimleša, 2017). Nakon Porezne uprave, potrebno je prijaviti se Zavodu za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Upisom u Upisnik svako poljoprivredno gospodarstvo dobiva jedinstveni matični identifikacijski broj poljoprivrednog gospodarstva (MIBPG) te pravo na mogućnost prodaje svojih proizvoda i ostvarivanje državne potpore (Pravilnik o upisniku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 2019).

2.3. Potpore i izravna plaćanja u poljoprivredi

Ulaskom u Europsku uniju Republika Hrvatska preuzela je Zajedničku poljoprivrednu politiku Europske unije, tako svake godine ima na raspolaganje novac iz Europskih fondova namijenjen poljoprivredi. Cilj Zajedničke poljoprivredne politike je zajamčiti održivu proizvodnju hrane, osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima te poticati uravnoteženi razvoj svih ruralnih područja (APPRRR, 2018). Svrha izravnih potpora je osigurati dugotrajnu održivost aktivnih poljoprivrednika koji obavljaju poljoprivrednu djelatnost. Potpore se dodjeljuju za proizvodnju, uzgoj ili sadnju poljoprivrednih proizvoda, za uzgoj ili držanje stoke te za održavanje poljoprivredne površine u stanju pogodnom za pašu ili uzgoj (APPRRR, 2020).

Izravne potpore korisnici mogu koristiti za kupnju domaćih životinja, bilja, sjemena i sadnog materijala, kupnju zemljišta, mehanizacije, opreme, te kupnju, građenje ili opremanje objekata u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i prerade (Cutvarić, 2020). Korisnici izravnih potpora jesu poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Obvezni su ispunjavati uvjete vezane uz zaštitu okoliša, zdravlja ljudi, životinja i bilja te dobrobit životinja, utvrđene propisima i pravilnicima. Ako ne udovoljavaju uvjetima, umanjit će im se iznos ili ukinuti pravo na izravna plaćanja (Pravilnik o provedbi izravne potpore, 2020). Poljoprivredno zemljište koje je predmetom izravne potpore mora biti upisano u sustav evidencije zemljišnih parcela – ARKOD sustav, a sva stoka evidentirana u Jedinostvenom registru domaćih životinja (JRDŽ) (APPRRR, 2020).

Osnovna mjera potpore poljoprivrednicima su izravna plaćanja. Izravnim plaćanjima nastoji se povećati dohodak poljoprivrednih gospodarstava (APPRRR, 2018). Hrvatski modela izravnih plaćanja financira se sredstvima iz Europskih fondova, a njegovu strukturu čini:

- osnovno plaćanje
- preraspodijeljeno plaćanje
- plaćanje za poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš
- plaćanje za mlade poljoprivrednike
- proizvodno vezane potpore te
- program za male poljoprivrednike (Zakon o poljoprivredi, 2018).

Za svaki prijavljeni hektar površine ostvaruje se jedno pravo na plaćanje. Prosječan iznos osnovnog plaćanja u 2019. godini bio je 1.000,00 kn/ha (Haršanji, 2020).

Uz izravna plaćanja moguće je ostvariti i potporu za IAKS mjere ruralnog razvoja. Njihov cilj je umanjiti ili zaustaviti negativan utjecaj poljoprivrede na okoliš (APPRRR, 2018). One obuhvaćaju potporu za:

- poljoprivredu, okoliš i klimatske promjene
- ekološko uzgoj
- plaćanja područjima s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima
- dobrobiti životinja (Pravilnik o provedbi izravne potpore, 2020).

Svake godine tijekom trajanja obveznog razdoblja korisnik je dužan na jedinstvenom zahtjevu tražiti potporu i prijaviti površine u skladu s propisanim rokovima podnošenja jedinstvenog zahtjeva (Pravilnik o provedbi izravne potpore, 2020).

Ukupni javni izdaci za poljoprivredu u Hrvatskoj su oko 1,3% BDP-a što je na samom vrhu u Europskoj uniji po visini javnih izdataka za poljoprivredu. Udio financiranja sredstvima Europske unije u ukupnoj potpore poljoprivrednicima je oko 65% dok je ostatak financiran iz nacionalnog proračuna (Svjetska banka, 2019). Potpore većini poljoprivrednika čine značajan dio prihoda, ne samo u Hrvatskoj nego i u ostalim europskim zemljama. Na bavljenje poljoprivrednom djelatnošću kao i na donošenje poslovnih odluka utječu brojni čimbenici, ali uvelike i iznos državne potpore. Njen utjecaj ovisi o proizvodnji koja se na gospodarstvu odvija kao i o veličini zemljišnog posjeda. Tako najmanji utjecaj iznosa državne potpore ima na proizvođače cvijeća i povrća, a veći na stočare (Jež-Rogelj, et al., 2017).

2.4. Specifičnosti obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Europskoj uniji

Definiranje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva razlikuje se od zemlje do zemlje, kako u Europskoj uniji tako i u cijelom svijetu. Ključna karakteristika koja je jednaka za obiteljska poljoprivredna gospodarstva diljem svijeta je uloga obiteljskog rada i upravljanja. U razvijenim zemljama se uglavnom pod pojmom obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo smatraju mala poljoprivredna gospodarstva koja posjeduju do 2 ha usjeva (Garner i O Campos, 2014). U Europskoj uniji najčešći oblik poljoprivrednih gospodarstava jesu, kao i u Hrvatskoj, upravo obiteljska poljoprivredna gospodarstva, čak njih 95,2% od ukupno 10,5 milijuna poljoprivrednih gospodarstava (Eurostat, 2020). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva suočavaju se s brojnim izazovima, a s obzirom na to da se uglavnom radi o malim

gospodarstvima kojima je to poslovanje jedini izvor prihoda u kućanstvu, postoji velika opasnost od njihova nestanka zbog velikih ne obiteljskih poljoprivrednih poduzeća (Davidova i Thomson, 2014). Upravo zbog toga postoji program Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije kako bi se zaštitilo i olakšalo poslovanje i održivi razvoj poljoprivrednih gospodarstava. Uz to potrebne su još i brojne nacionalne reforme koje će se više usredotočiti na najmanje poljoprivredne gospodarstvenike.

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima je gotovo 60% ukupne vrijednosti proizvodnje čitavog poljoprivrednog sektora. Na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u zemljama članicama Europske unije veći je uzgoj stoke 62,5%. Najviše se uzgaja na gospodarstvima u Irskoj, Austriji i Sloveniji – više od 90%, dok najmanje u Slovačkoj, Češkoj i Estoniji – manje od 20% (Eurostat, 2020). Na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u zemljama Europske unije mogu raditi članovi, ali mogu imati i zaposlenu radnu snagu izvan kućanstva. Gotovo 93% obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ima samo članove obitelji kao radnu snagu (Eurostat, 2020).

Rizik koji postoji za održivi razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je starenje nositelja gospodarstva. Više od jedne trećine nositelja su stariji od 65 godina, međutim ipak je najveći broj nositelja dobi od 55 do 64 godine, dok mlađih od 40 godina ima tek oko 10% (Eurostat, 2020). Ostali izazovi s kojima se suočavaju jesu: klimatske promjene, rizik od većih biljnih i životinjskih bolesti te jača konkurencija kao rezultat globalizacije prehrambenog sustava (Davidova i Thomson, 2014). Sve to uvelike može utjecati na dobit ili gubitak njihova poslovanja. Stoga je vrlo važno dobro razumjeti i planirati upravljanje financijama za svaki aspekt poslovanja.

3. RAČUNOVODSTVO OBITELJSKOG POLJOPRIVREDNOG GOSPODARSTVA

Računovodstvo je na znanosti zasnovan sustav metoda i tehnika evidentiranja i kvantitativnog iskazivanja ekonomskih transakcija, svojevrsnog planiranja, nadziranja, analiziranja stanja i kretanja imovine, obveza, kapitala, prihoda, rashoda, utvrđivanja financijskog rezultata i sastavljanje financijskih izvještaja (Grgić, et al., 2015). Računovodstvo obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva ovisi o njegovoj veličini i obujmu poslovanja. Zakon definira koje poslovne knjige poduzeće mora voditi i na koji način.

Iako su sva poduzeća dužna voditi određene poslovne knjige i sastaviti financijske izvještaje, većina malih i srednjih poduzeća u koja ulaze i obiteljska poljoprivredna gospodarstva, ne koriste se tim informacijama u odlučivanju, predviđanju budućih događaja, usporedbi poslovanja sa konkurentima i slično (Dečman, 2012). U poljoprivrednoj se proizvodnji u znatnoj mjeri koriste biološka i tehničko-tehnološka znanja dok su manje poznata organizacijsko-ekonomska načela i mogućnosti poboljšanja rezultata poslovanje primjenom računovodstvenog sustava (Crnčan i Ranogajec, 2012). Poljoprivredni gospodarstvenici više su okrenuti zadovoljenju informacijskih zahtjeva eksternih korisnika, prvenstveno države, dok je izvještavanje za interne korisnike ograničeno ili uopće ne postoji. Navedeno upućuje na činjenicu kako se računovodstvene informacije nedovoljno koriste za potrebe upravljanja (Dečman, 2013).

Tradicionalno, najznačajnija zadaća računovodstva je sastavljanje izvještaja za potrebe zadovoljenja zakonskih zahtjeva (Dečman, 2013). Međutim, funkcije, odnosno organizacijski dijelovi računovodstva danas jesu: računovodstveno planiranje, knjigovodstvo, računovodstvena kontrola, računovodstvena analiza te računovodstveno evidentiranje. Najvažniji dio računovodstva ipak i danas jest knjigovodstvo. Ono evidentira sve nastale poslovne promjene koje moraju ispunjavati uvjete da budu predmet knjigovodstvene evidencije (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). U knjigovodstvu razlikujemo dva osnovna oblika, a to su: jednostavno i dvojno knjigovodstvo.

3.1. Vođenje poslovnih knjiga

Redovite evidencije praćene nekoliko godina stvorit će detaljnu sliku poslovanja i ukazati na mogućnost poboljšanja i razvoja poljoprivrednog gospodarstva (Ministarstvo poljoprivrede, 2020). Poduzeću je za rast i uspješan razvitak poslovanja neophodno razumijevanja poslovanja i postizanje zadovoljavajućih poslovnih rezultata. Nezaobilazni izvor informacija o financijskom položaju, uspješnosti poslovanja i novčanom toku jesu financijski izvještaji (Dečman, 2012). Kako bismo na kraju poslovne godine došli do financijskih izvještaja potrebno je tokom cijelog razdoblja voditi poslovne knjige i pratiti poslovanje. Računovodstveni sustavi trebaju biti orijentirani na zadovoljenje informacijskih zahtjeva korisnika. Kod OPG-a dominantnu ulogu imaju eksterni korisnici i to Porezna uprava. Iz tog razloga i poslovne knjige prilagođene su za potrebe utvrđivanja dohotka i porezne obveze (Žager i Dečman, 2015).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu voditi poslovne knjige samostalno ili uz pomoć drugih (knjigovodstveni servisi, druge stručne osobe) (Crnčan i Ranogajec, 2012). Mala i srednja poduzeća uglavnom traže računovodstvene usluge od eksternih pružatelja jer smatraju da su njihovi zaposlenici kompetentniji, pouzdaniji, efikasniji i brži nego što bi to bila neka interno zaposlena osoba. Većina nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva kao i ostalih menadžera malih i srednjih poduzeća, oslanja se na informacije, na temelju poslovnih knjiga i financijskih izvještaja, pružene od strane računovodstvenog servisa nego što ih samostalno razumije (Dečman, 2013).

Poslovne knjige se vode posebno za svaku kalendarsku godinu, a Zakon o računovodstvu (2020) propisuje rok od najmanje 11 godina za njihovo čuvanje. Za vođenje poslovnih knjiga postoje brojna načela (načelo nabavne vrijednosti, urednosti, ažurnosti, materijalnosti, objektivnosti itd.), a poslovne knjige se u osnovi mogu voditi na dva temeljna načela:

- načelo blagajne i
- načelo nastanka događaja (Žager i Dečman, 2015).

Načelo nastanka događaja primjenjuje se u sustavu dvojnog knjigovodstva za vođenje poslovnih knjiga kod trgovačkih društava odnosno poduzeća. Ono zahtjeva da se učinci poslovnih događaja priznaju kada su stvarno nastali, a ne kad se primi ili isplati novac ili njegov ekvivalent (OSFI, 2015). Načelo blagajne s druge strane zahtjeva da se poslovni događaj evidentira, ne kada nastane već, kada se primi ili isplati novac. Ovo načelo primjenjuje se u

sustavu jednostavnog knjigovodstva te ga primjenjuju obrtnici i slobodna zanimanja (Žager & Dečman, 2015).

3.1.1. Jednostavno knjigovodstvo

Jednostavno knjigovodstvo je metoda kojom se poslovne promjene bilježe samo jednom stavkom, bez obveznog evidentiranja odnosno upućivanja na protustavku. Osnovna karakteristika jednostavnog knjigovodstva je izolirano promatranje promjena na imovini i obvezama (Grgić, et al., 2015). Promjene se prikazuju u zasebnim, odvojenim knjigama koje nisu međusobno povezane (Dražić-Lutitsky, et al., 2010).

Obvezu vođenja poslovnih knjiga metodom jednostavnog knjigovodstva imaju fizičke osobe – obrtnici, obveznici poreza na dohodak. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva vode poslovne knjige po sustavu jednostavnog knjigovodstva ukoliko su obveznici poreza na dohodak. Poslovne knjige koje tada moraju voditi jesu:

- knjiga primitaka i izdataka
- popis dugotrajne imovine
- evidencija o tražbinama i obvezama
- knjiga prometa te
- ostale poslovne knjige (Žager i Dečman, 2015).

Knjiga primitaka i izdataka je temeljna poslovna knjiga koja služi i kao podloga za utvrđivanje dohotka i porezne obveze. To je evidencija o dnevnim i ukupnim poslovnim primicima i izdacima u poreznom razdoblju (HOK, 2019). U knjigu primitaka i izdataka unose se samo oni primici i izdaci koji su porezno priznati i koji u konačnici utječu na utvrđivanje dohotka sukladno odredbama Zakona o porezu na dohodak (Žager i Dečman, 2015). Tipičan primjer poslovnog primitka za obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je primitak od prodaje proizvoda primjerice jabuka ili potpora iz fondova Europske unije. Izdatak čine plaće za radnike, obvezna osiguranja i slično. Poslovni primici i izdaci unose se u knjigu primitaka i izdataka čiji je sam izgled propisan Zakonom odnosno Pravilnikom o porezu na dohodak kao obrazac KPI (Pravilnik o porezu na dohodak, 2020). U knjigu se unose opći podaci o poreznom obvezniku i to: naziv/ime i prezime, osobni identifikacijski broj, odnosno identifikacijski broj nositelja zajedničke djelatnosti, adresa te podaci o poslovnim primicima i izdacima kako slijedi u obrascu KPI prikazanom na slici 2 (sljedeća stranica). Primici i izdaci klasificiraju se u tri skupine:

Navedene poslovne knjige čine skup propisanih evidencija o poslovanju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva te su one međusobno povezane i moraju biti matematički i logički usklađene. Na temelju podataka iz tih knjige sastavlja se prijava poreza na dohodak i plaćanje porezne obveze (Žager i Dečman, 2015). Gospodarski subjekti koji raspolažu redovito evidentiranim i točnim podacima s vlastitog gospodarstva imaju mogućnost kontrole rezultata proizvodnje i poslovanja te uklanjanja neučinkovitih mjesta u cjelokupnom proizvodnom procesu (Crnčan i Ranogajec, 2012).

Za neke djelatnosti će biti dovoljne samo poslovne knjige i godišnja porezna prijava prema Zakonu o porezu na dohodak, a kod nekih treba uvažiti regulativu i evidenciju koja se odnosi na specifičnu djelatnost (Žager i Dečman, 2015). Tako primjerice obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje prima državne potpore i poticaje za nabavu dugotrajne imovine mora osigurati posebnu evidenciju o primljenim potporama (Cutvarić, 2020). Sukladno Pravilniku o upisniku OPG-a/Pravilniku o upisniku poljoprivrednika, poljoprivrednik mora voditi Evidenciju o poljoprivrednoj proizvodnji i prodaji poljoprivrednih proizvoda (VPP). Neovisno o tome je li obveznik poreza na dohodak te vodi li poslovne knjige ili je paušalist. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje obavlja i uslužne djelatnosti mora voditi Evidenciju o pruženim uslugama na OPG-u putem AGRONET sustava (Pravilnik o upisu OPG-a, 2019). Porezni obveznici koji koriste paušalno oporezivanje nisu dužni voditi sve poslovne knjige već samo knjigu prometa (Žager i Dečman, 2015).

3.1.2. Dvojno knjigovodstvo

Metodom dvojnog knjigovodstva svaki se poslovni događaj istovremeno bilježi na dva mjesta ili dva konta. Bilježenjem promjena na najmanje dva mjesta ili na dva konta osigurava se automatska ravnoteža koja ukazuje na ispravnost zapisa (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). Dvojno knjigovodstvo je cjelovit sustav evidentiranja poslovnih promjena. U njemu se bilježe sve obveze i kapital, prihodi i rashodi i konačni rezultat poslovanja promatranog razdoblja. Obuhvaća svu imovinu poduzeća (poljoprivrednog gospodarstva) po dijelovima i ukupnom iznosu (Grgić, et al., 2015).

Sukladno Zakonu o računovodstvu poslovne knjige u sustavu dvojnog knjigovodstva dijele se na osnovne i pomoćne poslovne knjige (Zakon o računovodstvu, 2020). Osnovne knjige jesu dnevnik i glavna knjiga koje su obvezne, a pomoćne poslovne knjige (analitičke evidencije)

služe za detaljnije prikazivanje nekih pozicija evidentiranih u glavnoj knjizi te o njima poduzeće odlučuje samostalno (Dražić-Lutilsky, et al., 2010).

Dnevnik je osnovna poslovna knjiga u kojoj se kronološkim redosljedom evidentiraju svi knjigovodstveni poslovni događaji, kako su i nastali. On je vrlo važan jer uz svoju kontrolnu ulogu (duguje = potražuje), služi i za rekonstrukciju određenih događaja kao pomoć u otkrivanju pogrešaka (Žager i Dečman, 2015). U uvjetima računalne obrade dnevnik je dio baze podataka u kojoj je kronologijom događaja zapisano sve što se dogodilo. Zapis se provodi samo jednom, a dalje se programskim naredbama prenosi u sve potrebne evidencije (Dražić-Lutilsky, et al., 2010).

Glavna knjiga je osnovna poslovna knjiga u koju se sustavno i kronološki upisuju poslovni događaji na imovini, obvezama, kapitalu, prihodima i rashodima. (Dražić-Lutilsky, et al., 2010) Ona je skup sintetičkih konta na kojima se evidentira stanje i promjene na temeljnim računovodstvenim kategorijama (Žager i Dečman, 2015). Ona zapravo nastaje raščlanjivanjem bilance na sastavne dijelove (Dražić-Lutilsky, et al., 2010).

Pomoćne poslovne knjige vode se radi dopune podataka u glavnoj knjizi. Služe za detaljnije prikazivanje određenih vrsta imovine, obveza, kapitala, prihoda i rashoda (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). Koje će pomoćne poslovne knjige poduzeće organizirati zavisi od djelatnosti poduzeća odnosno složenosti informacijskih zahtjeva (Žager i Dečman, 2015). U poljoprivrednoj djelatnosti najčešće se organiziraju analitičke evidencije kupaca i dobavljača, dugotrajne imovine, proizvodnje, gotovih proizvoda, plaća i slično. Na koji način se one vode i što prikazuju bit će detaljnije razrađeno na konkretnom primjeru u poglavlju broj 5.

3.2. Porezni sustav obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Porezi su fiskalni instrument putem kojeg državna blagajna najvećim dijelom dolazi do prihoda. Oni su najizdašniji i najvažniji javni prihodi, ali nisu jedini. Uz poreze javni prihod čine socijalni doprinosi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, razne pomoći, prihodi od imovine, kazne, donacije i slično. Porezi, kao i ostali javnih prihodi, uz fiksno djelovanje imaju i ekonomsko i socijalno značenje (Dražić-Lutilsky, et al., 2015).

Poljoprivrednici koji obavljaju djelatnost poljoprivrede i šumarstva mogu biti obveznici poreza na dohodak, prireza porezu na dohodak, poreza na dobit, poreza na dodanu vrijednost (PDV),

ostalnih poreza i obveznih doprinosa (Porezna uprava, 2020). Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo nije porezni obveznik ako ima prihod od prodaje neprerađenih poljoprivrednih proizvoda manji od 80.500,00 kn uključivo i primljene poticaje za tu proizvodnju (Cutvarić, 2020). Poreznim obveznikom obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo postaje na temelju stečenih uvjeta koje propisuju zakoni ili dobrovoljnim ulaskom u sustav o čemu će više govora biti u nastavku rada. Vođenje poslovnih knjiga je u ovisnosti o poreznom sustavu.

3.2.1. Sustav poreza na dohodak

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo postaje obveznikom poreza na dohodak ako ostvaruje primitke od prodaje prerađenih poljoprivrednih proizvoda – bez obzira na visinu primitka i neprerađenih poljoprivrednih proizvoda u visini iznad 80.500,00 kn (Porezna uprava, 2020). Tada porez na dohodak može plaćati u paušalnom iznosu ili na temelju podataka iz poslovnih knjiga (Cutvarić, 2020).

Porez na dohodak oporezuje se po stopi od 24% na visinu porezne osnovice do 210.000,00 kn, a dio iznad 210.000,00 kn po stopi od 36% (Zakon o porezu na dohodak, 2016). Ukoliko su ukupni primici do 300.000,00 kn porez na dohodak se može plaćati paušalno, a ako su primici iznad tog iznosa porez se plaća na temelju podataka iz poslovnih knjiga. Tada porezni obveznik mora ući i u sustav poreza na dodanu vrijednost (Cutvarić, 2020). Poslovne knjige u sustavu poreza na dohodak vode se po načelu jednostavnog knjigovodstva kako je navedeno u poglavlju 3.1.1. ovog rada.

Dohodak od samostalne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva utvrđuje se kao razlika između primitaka i izdataka na osnovi podataka iz propisanih poslovnih knjiga, prema načelu blagajne, ako:

- porezni obveznik po toj djelatnosti u poreznom razdoblju ostvaruje ukupni godišnji primitak veći od iznosa propisanog za ulazak u sustav poreza na dodanu vrijednost prema zakonu kojim se uređuje porez na dodanu vrijednost,
- je porezni obveznik PDV-a
- se porezni obveznik dobrovoljno upiše u registar obveznika poreza na dohodak (Porezna uprava, 2020).

Nakon upisa u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, poljoprivrednik je dužan u roku od 8 dana od početka obavljanja samostalne djelatnosti poljoprivrede podnijeti prijavu u registar

poreznih obveznika u nadležnoj ispostavi Porezne uprave prema svom prebivalištu ili uobičajenom boravištu (APPRRR, 2019). Ukoliko postaje obveznikom poreza na dohodak prema gore navedenim uvjetima, Poreznoj upravi treba dostaviti ime knjigovodstvenog servisa koji će voditi poslovne knjige iako ih može i sam voditi (Cutvarić, 2020).

Poljoprivrednik je dužan do kraja veljače podnijeti godišnju poreznu prijavu. Poreznu osnovicu čini dohodak od samostalne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva umanjen za preneseni gubitak i osobni odbitak. Dohodak se može umanjiti za:

- iznos plaća novozaposlenih osoba,
- iznos državne potpore za obrazovanje i izobrazbu te iznos potpore male vrijednosti za izvođenje praktične nastave i vježbe naukovanja u sustavu vezanih obrta prema posebnim propisima,
- iznos izdataka za istraživanje i razvoj,
- poreznu olakšicu za obavljanje djelatnosti na potpopomognutim područjima i području grada Vukovara (Zakon o porezu na dohodak, 2020).

Paušalno plaćanje poreza na dohodak može obavljati fizička osoba koja ostvaruje primitke od obavljanja samostalne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva ukoliko ispunjava sljedeće uvjete:

- nije obveznik PDV-a
- ukupni godišnji primitak je manji od 300.000,00 kn
- vodi evidenciju samo na obrascu KPR (Knjiga prometa)
- istodobno ne obavlja samostalnu djelatnost od koje dohodak utvrđuje na temelju poslovnih knjiga (Cutvarić, 2020).

Ulaskom u sustav poreza na dohodak nastaje obveza plaćanja doprinosa. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo kao obveznik poreza na dohodak mora plaćati doprinos za mirovinsko osiguranje te doprinos za zdravstveno osiguranje (Ministarstvo poljoprivrede, 2020). Obvezno su osigurane osobe koje obavljaju poljoprivrednu djelatnost kao jedino ili glavno zanimanje, a upisane su u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kao nositelj ili član OPG-a. Ukoliko je riječ o drugoj djelatnosti, doprinosi se plaćaju po sniženim stopama.

3.2.2. Sustav poreza na dobit

OPG može ući sustav poreza na dobit dobrovoljno ili po sili zakona. Ukoliko želi plaćati porez na dobit umjesto poreza na dohodak, o tome dostavlja pisanu izjavu nadležnoj ispostavi Porezne uprave do kraja tekuće godine za iduću kalendarsku godinu. Ako je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u prethodnom razdoblju ostvarilo ukupni primitak veći od 7.500.000,00 kn u sljedećem razdoblju po zakonskoj obvezi ulazi u sustav poreza na dobit (Ministarstvo poljoprivrede, 2020). Ulaskom u sustav poreza na dobit poduzeće vodi poslovne knjige propisane Zakonom o računovodstvu primjenom metode dvojnog knjigovodstva. Porezna osnovica u sustavu poreza na dobit utvrđuje se kao razlika prihoda i rashoda prije obračuna poreza na dobit, uvećana ili umanjena prema odredbama zakona. Stope poreza na dobit jesu 12% i 18%. Ukoliko su prihodi do 7.500.000,00 kn porez se plaća po stopi od 12%, a ako su jednaki ili veći od 7.500.000,01 kn oporezuje se po stopi od 18% (Zakon o porezu na dobit, 2020).

Kada OPG jednom uđe u sustav poreza na dobit, u njemu mora ostati minimalno 3 godine, iako u opravdanim slučajevima može i kraće. Porez na dobit i PDV se plaćaju prema izdanim i primljenim računima bez obzira jesu li naplaćeni ili plaćenim, osim ako porezni obveznik nije odabrao plaćanje PDV-a prema naplaćenim naknadama (R-2), a što može ako je vrijednost isporuka ispod 7.500.000,00 kn (Ministarstvo poljoprivrede, 2020). Najkasnije 4 mjeseca nakon isteka razdoblja za koje se utvrđuje porez na dobit podnosi se godišnja prijava poreza na dobit te se dostavljaju financijska izvješća. Financijska izvješća koja sastavljaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva obveznici poreza na dobit jesu bilanca i račun dobiti i gubitka (Zakon o porezu na dobit, 2020).

3.2.3. Sustav poreza na dodanu vrijednost

Porezni obveznik poreza na dodanu vrijednost (PDV-a) je poduzetnik koji isporučuje dobra i usluge, odnosno uvozi dobra u Hrvatsku ili ih stječe na području Europske unije. To može biti bio koja pravna ili fizička osoba koja samostalno i trajno obavlja bilo koju gospodarsku djelatnost, pa tako i poljoprivrednu, s namjerom ostvarivanja prihoda (Dražić-Lutilsky, et al., 2015).

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo mora ući u sustav PDV-a od 1. sljedećeg mjeseca kada ostvari vrijednost isporuka dobara veću od 300.000,00 kn. Tada je obavezan Poreznoj upravi podnijeti Zahtjev za upis najkasnije do 15. u mjesecu koji slijedi nakon mjeseca u kojem je isporuka prešla propisani prag za ulazak u sustav poreza na dodanu vrijednost (Zakon o porezu na dodanu vrijednosti, 2020). Ukoliko OPG želi dobrovoljno ući u sustav PDV-a, obavezuje se na tri godine redovnog postupka oporezivanja PDV-om. Dobrovoljno može ući ako u sljedećoj godini očekuje veći opseg poslovanja, investiranja ili prijavu na natječaje za poljoprivrednike iz europskih fondova (Ministarstvo poljoprivrede, 2020). Ukoliko je OPG porezni obveznik ovog sustava znači da za isporučeno dobro ili uslugu izdao račun na kojem se vidi iznos PDV-a te ima pravo na odbitak pretporeza iskazan u ulaznim računima (Dražić-Lutilsky, et al., 2015).

Porez na dodanu vrijednost po primljenom računu u računovodstvu se knjiži kao imovina odnosno potraživanje za pretporez (Dražić-Lutilsky, et al., 2015). To je porez na dodanu vrijednost koji porezni obveznik ima pravo odbiti u obračunskom razdoblju (Cutvarić, 2020). Po izlaznim računima nastaje obveza za porez na dodanu vrijednost koju je obveznik dužan platiti u obračunskom razdoblju. Za svako obračunsko razdoblje porezni obveznik mora utvrditi obvezu PDV-a i prikazati je u prijavi poreza (Dražić-Lutilsky, et al., 2015).

Poreznu prijavu, na obrascu PDV, obveznik podnosi do 20-og dana u tekućem mjesecu za protekli mjesec. Ako je iznos PDV-a po izlaznim računima veći od PDV-a u ulaznim računima, poljoprivrednik ima obvezu uplatiti PDV u Državni proračun (Dražić-Lutilsky, et al., 2015). Ako je situacija obrnuta, poljoprivrednik ima pravo na povrat PDV-a u roku od 30 dana od dana predaje porezne prijave, iako to može koristiti i kao predujam za buduće obveze (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Predmet oporezivanja PDV-om jesu isporuka dobara u tuzemstvu, stjecanje dobara unutar Europske unije, obavljanje usluga u tuzemstvu te uvoz dobara (Zakon o PDV-u, 2020). Osnovno načelo na temelju kojeg se ubire porez na dodanu vrijednost je načelo odredišta. Prema njemu, porez se plaća u zemlji u kojoj dolazi do krajnje potrošnje. Na taj način sva dobra imaju jednak porezni tretman, neovisno o podrijetlu (Dražić-Lutilsky, et al., 2015).

Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost PDV se u Hrvatskoj obračunava i plaća po osnovnoj stopi od 25% te sniženim stopama od 5% i 13% (Cutvarić, 2020). Snižena stopa od 13% ima veliku primjenu u poljoprivrednoj djelatnosti, obračunava se i plaća na sljedeće isporuke:

- sadnice i sjemenje,

- gnojiva i pesticide te druge agrokemijske proizvode
- proizvode koji se pretežito koriste kao hrana za životinje, osim hrane za kućne ljubimce,
- isporuku živih životinja: goveda, svinja, ovaca, koza, konja, magaraca, domaće peradi, kunića i zečeva,
- isporuku žive ribe,
- isporuku svježih ili rashlađenih riba, rakova,
- isporuku svježeg ili rashlađenog povrća,
- isporuku svježeg i suhog voća i orašastih plodova,
- isporuku svježih jaja peradi,

te ostale isporuke dobara i usluga navede u Zakonu (Zakon o PDV-u, 2020).

Za transakcije sa zemljama Europske unije obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u sustavu PDV-a mora imati PDV identifikacijski broj (Cutvarić, 2020). PDV identifikacijski broj je osobni identifikacijski broj (OIB) kojemu se dodaje predznak „HR“, a izdaje ga Porezna uprava (Dražić-Lutilsky, et al., 2015). OPG se kod nabave dobara iz EU, dobavljaču deklarira kao poreznik obveznik koji plaća PDV na stjecanje dobara iz druge države članice te ima obvezu obračuna PDV-a na stjecanje bez obzira na vrijednost nabave (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

4. KONTROLA I NADZOR POSLOVANJA OPG-a

S obzirom na to da poljoprivredna gospodarstva vode poslovne knjige uglavnom radi zadovoljenja zakonskih potreba, postoji velika opasnost od pogrešnog prikazivanja i vođenja poslovnih knjiga, te prikrivanja i počinjenja prijevare. Poslovne prijevare, mito i korupcija su opće poznate pojave o kojima se svakodnevno govori i piše u svim oblicima medija. Oni predstavljaju veliki problem jer uzrokuju milijunske štete društvu, državi, a time i cijeloj naciji, a koje su prisutne i u poljoprivrednoj djelatnosti (Blaženović i Ranogajec, 2016). Potrebno je provoditi kontrolu i nadzor kako bi se takve pojave svele na minimalnu razinu. Osnovni ciljevi nadzora su provjera zakonitosti te procjena sigurnosti i stabilnosti poslovanja kako bi poduzeće moglo normalno funkcionirati (Ministarstvo uprave, 2020).

U poljoprivredi postoje brojni načini za poslovnu prijevare. Tu se uglavnom radi o malim iznosima, ali ako se ne otkriju na vrijeme, postaju sve veći problemi. Postoje brojne optužbe zbog otuđenja imovine ili proizvoda u poljoprivredi i od poljoprivrede, zloupotrebe vezane uz raspodjelu državnog zemljišta, nenamjensko korištenje državnih poticaja i slično (Blaženović i Ranogajec, 2016). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva najčešće kontrolira Porezna uprava, zbog kontrole plaćanja poreza i doprinosa. Uz njih tu je vrlo bitna Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju kao i poljoprivredna inspekcija zbog velikog broja izravnih plaćanja i potpora. Vezano uz obavljanje poljoprivredne djelatnosti tu su još razne inspekcije, poput veterinarske, kako bi se osigurala sigurnost hrane i zdravlje životinja. Dakako, tu su još i ostale institucije koje kontroliraju bilo kakvu provedbu zakona i propisa koji se vežu uz bavljenje poljoprivrednom djelatnošću na OPG-u.

4.1. Porezna uprava

Porezna uprava je jedinstvena i samostalna upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija. Temeljna zadaća joj je primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanu doprinosa (Porezna uprava, 2020). Kako bi se što više smanjile prijevare vezane uz plaćanje poreza na dohodak ili dobit te doprinosa, ključan zadatak im je nadzor dokumentacije vezane uz prijavu poreza i kontrolu plaćanja te vođenje poslovnih knjiga.

Porezna uprava ima mnogobrojne poslove, a neki od njih su sljedeći:

- prikupljanje, evidentiranje, obrada i provjera podataka bitnih za utvrđivanje porezne osnovice i naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
- uspostava i razvijanje sustava servisa te informiranje i edukacija poreznih obveznika radi lakšeg ostvarivanja prava i ispunjenja obveza
- utvrđivanje poreznih obveza, doprinosa i drugih javnih davanja
- organiziranje, praćenje i kontrola naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
- nadzor poslovanja poreznih obveznika u primjeni propisa iz svoje nadležnosti
- suzbijanje poreznih prijevara
- vođenje prekršajnog postupka
- analiza podataka o obračunima i naplaćenim porezima, doprinosima i drugim javnim davanjima i planiranje poreznih prihoda
- naplata i ovrha poreza, doprinosa i drugih javnih davanja itd. (Zakon o poreznoj upravi, 2016).

Svi ti poslovi provode se s ciljem učinkovite i nepristrane naplate javnih prihoda uz dobru suradnju s poreznim obveznicima, zaštite društva te zaštite financijskih interesa Republike Hrvatske i Europske unije. Cilj im je osigurati jednake uvjete za sve poduzetnike i građane u skladu s ustavnim načelima (Porezna uprava, 2016).

U Poreznoj upravi ustrojava se: Središnji ured, područni uredi te ispostave područnih ureda. Područni uredi ustrojavaju se su pravilu za područje jedne županije i nadležan je za porezne obveznike sa sjedište odnosno prebivalištem na tom području. Za obavljanje pojedinih poslova područni uredi osnivaju ispostave (Zakon o poreznoj upravi, 2016). Inspektori u područnim uredima usmjeravaju se na ciljane nadzore i specijaliziraju se za pojedine vrste nadzora. U poljoprivrednoj djelatnosti, konkretno organizaciji obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva nadziru provedbu poreznih zakona – porez na dodanu vrijednost, porez na dobiti ili porez na

dohodak (ovisno u kojem su sustavu) te plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja. U nadležnosti područnih ureda još je otkrivanje porezno kaznenih djela i fiskalizacija. Provede kratki nadzor nad poljoprivrednicima koji izdaju račune (Porezna uprava, 2016).

4.2. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRR) je javno tijelo nadležno za operativnu provedbu mjera izravne potpore, mjera ruralnog razvoja, mjera za pomorstvo i ribarstvo i mjera zajedničke organizacije tržišta. Nadležna je i za vođenje upisnika i registara te održavanje i korištenje Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS-a). (APPRR, 2020) Agencija posluje putem središnjeg ureda i podružnica u jedinicama regionalne (područne) samouprave (Zakon o osnivanju APPRR, 2016).

Rad Agencije za plaćanja nadzire Upravno vijeće koje imenuje Vlada Republike Hrvatske. Predsjednik Upravnog vijeća je ministar poljoprivrede a članovi su predstavnici Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva financija, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU, te predstavnik radničkog vijeća Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (Zakon o osnivanju APPRR, 2016). Njihov rad još nadziru i druga tijela, kako u državi tako i u Europskoj uniji s ciljem osiguranja učinkovitog sustava upravljanja i kontrole (APPRR, 2020).

U suradnji s Ministarstvom poljoprivrede, Agencija provodi mjere Zajedničke poljoprivredne politike i Zajedničke ribarstvene politike koje se financiraju iz proračuna Europske unije i državnog proračuna Republike Hrvatske. S obzirom na navedeno Agencija je dio sustava koji upravlja i kontrolira fondove iz kojih se financiraju mjere izravne potpore, mjere zajedničke organizacije tržišta, mjere ruralnog razvoja te mjere za pomorstvo i ribarstvo (APPRR, 2020). Agencija upravlja upisnicima i bazama podataka bitnim za poslovanje poljoprivrednih gospodarstava. Upravlja Upisnikom poljoprivrednika, ARKOD i AGRONET sustavom te centraliziranom elektronskom bazom podataka (ISAP). Svrha uspostave i vođenja tih sustava je osiguranje njihove operativnosti i funkcionalnosti kao podrške postupku kontrole zahtjeva za potpore (APPRR, 2019).

Kao što je već navedeno, ključni zadatak je učinkovito i operativno provođenje Zajedničke poljoprivredne politike. U tom procesu funkcija Agencije za plaćanje je odobravanje zahtjeva koje uključuje administrativnu kontrolu i kontrolu na terenu, izvršenje plaćanja te računovodstveno evidentiranje plaćanja (APPRR, 2019).

4.3. Državni inspektorat

Državni inspektorat obavlja inspekcijske poslove na području trgovine, usluga, zaštite potrošača, hrane, ugostiteljske djelatnosti, rada, zaštite na radu, građenja i još nekoliko područja. Inspekcijske poslove iz djelokruga Državnog inspektorata za područje poljoprivredne djelatnosti obavljaju veterinarska, poljoprivredna, lovna i šumarska inspekcija. Ovdje još mogu biti od važnosti i fitosanitarna inspekcija, tržišna, sanitarna, turistička, inspekcija zaštite prirode i sve koje su bilo kako povezane sa obavljanjem djelatnosti na poljoprivrednom gospodarstvu (Zakon o državnom inspektoratu, 2018).

Poljoprivredna inspekcija obavlja nadzor nad primjenom dvadeset i dva zakona i vezanih propisa Europske unije kojima je uređeno područje poljoprivredne djelatnosti. Obavlja inspekcijske poslove i poslove službenih kontrola u poljoprivredi u području: poljoprivrede, stočarstva, kvalitete hrane i vinarstva (Državni inspektorat, 2020). Podrazumijeva obavljanje inspekcijskog nadzora provedbe zakona i drugih propisa kojima se uređuje tržište poljoprivrednih proizvoda, mjere poljoprivredne politike i potpora, djelovanje poljoprivrednika i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, poljoprivredno zemljište, gnojiva i poboljšivači tla, zahtjevi kvalitete i označavanje hrane i mnogi drugi (Zakon o državnom inspektoratu, 2018). Inspektori su dužni svake godine provjeriti najmanje 5% poljoprivrednih gospodarstava, a sve češće izlaze na dojave građana. Njihovim nadzorom utvrđeno je da su mnogi poljoprivredni poticaji potrošeni nenamjenski (Blaženović i Ranogajec, 2016).

Inspekcijski nadzori i službene kontrole poljoprivredne inspekcije u području poljoprivrede dakle obuhvaćaju:

- nadzor korisnika mjera Zajedničke poljoprivredne politike
- službene kontrole ekološke proizvodnje i označivanje ekoloških proizvoda uz uzimanje uzoraka
- nadzor obavljanja poljoprivredne i dopunske djelatnosti
- nadzor mjera prikupljanja podataka i izvještavanje o cijenama određenih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i određenih poljoprivrednih inputa
- nadzor održavanja, korištenja i raspolaganja poljoprivrednim zemljištem
- nadzor i službene kontrole kakvoće, prometa i primjene sredstava za zaštitu bilja, itd. (Državni inspektorat, 2020).

U području stočarstva, poljoprivredna inspekcija također provodi brojne kontrole. Neke od tih kontrola jesu nadzor korisnika mjera potpora stočarstvu i posebnih pomoći u sektoru pčelarstva, kontrole tržišnih standarda za goveđe meso životinja starosti do 12 mjeseci, jaja i meso peradi, u proizvodnji, kontrole sustava u proizvodnji mlijeka i drugi (Zakon o državnom inspektoratu, 2018). Brojni su nadzori i nad kontrolom kvalitete hrane i vinarstva.

U sektoru za veterinarski nadzor i nadzor sigurnosti hrane ustrojavaju se tri službe: služba veterinarske inspekcije, služba granične veterinarske inspekcije te služba za upravljanje TRACES sustavom (Državni inspektorat, 2020). Provode nadzor i kontrolu nad provedbom mjera zaštite zdravlja i dobrobiti životinja te propisanih mjera u karanteni za životinje. Uz to provode i nadzor nad životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla, objektima, sredstvima, predmetima i opremom, koji mogu biti prijenosnici zaraznih i nametničkih bolesti životinja ili na drugi način ugrožavati njihovo zdravlje, zdravlja ljudi i okoliš (Zakon o državnom inspektoratu, 2018).

Fitosanitarna inspekcija obavlja inspeksijski nadzor provedbe zakona te propisa Europske unije i drugih propisa kojima se uređuje biljno zdravstvo. To se odnosi na fitosanitarni pregled bilja, biljnih proizvoda i drugih predmeta koji se unose u Europsku uniju preko državne granice ili izvoze iz Republike Hrvatske. Provode nadzor nad uvozom sjemena i sadnog materijala poljoprivrednog bilja, šumskog reproduksijskog materijala te genetski modificiranih organizama. U skladu sa Zakonom o poljoprivredi provode inspeksijski nadzor i kontrolu usklađenosti voća i povrća s tržišnim standardima Europske unije (Državni inspektorat, 2020).

4.4. Ostali oblici nadzora

S obzirom na to da pojedini poljoprivrednici izvoze svoje proizvode izvan Hrvatske, te se u Hrvatsku uvozi velika količina poljoprivrednih proizvoda, važnu ulogu u kontroli i nadzoru ima i Carinska uprava. Primjerice za izvoz ili uvoz živih životinja, uz veterinarsku graničnu inspekciju, kontrolu provodi i Carinska uprava.

Carinska uprava je organizacija u sastavu Ministarstva financija koja priprema stručne podloge za utvrđivanje ekonomske i razvojne politike u području carinskog i trošarinskog sustava i sustava carinske i izvan carinske zaštite (Carinska uprava, 2020). Ona organizira i nadzire rad carinske službe, prati i obrađuje podatke o izvozu, uvozu i provozu. Obavlja carinski nadzor u robnom i putničkom prometu s inozemstvom, obavlja provjeru fizičkih i pravnih osoba u skladu

s carinskim, trošarinskim i drugim propisima. Uz to obavlja nadzor i kontrolu obračuna i naplate carina, trošarina i posebnih poreza te mnoge druge radnje i kontrole s ciljem osiguranja financijskih interesa te sigurnosti društva i tržišta (Carinska uprava, 2019). Kontinuirano razvijaju sustav učinkovitog nadzora prekograničnog i unutarnjeg prometa roba osobito robe čiji je promet zabranjen ili ograničen. Ulažu u jačanje operativne sposobnosti kao i razvoj optimalnog i učinkovitog sustava analize rizika. Uglavnom provode naknadne kontrole – inspekciju nakon carinjenja te praćenje i analizu prateće dokumentacije (Carinska uprava, 2020).

Nadzor nad poslovanjem u poljoprivrednoj djelatnosti, kao i u svakom drugoj, može vršiti revizija. Obveznici eksterne revizije su veliki i srednji poduzetnici te subjekti od javnog interesa (Sever Mališ, et al., 2012). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su uglavnom mikro ili mali poduzetnici koji ne ispunjavaju niti dodatne kriterije za obveznu eksternu reviziju kao što su: iznos ukupne aktive 15.000.000, 00 kn, iznos prihoda 30.000.000,00 kn, zaposlenih više od 25 (Zakon o računovodstvu, 2020). Ostali organizacijski oblici u poljoprivrednoj djelatnosti, kao što su d.o.o. češće su obveznici revizije financijskih izvještaja. Međutim mikro i mala poduzeća, kao što su obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj, ali i Europskoj uniji mogu biti pod kontrolom i nadzorom interne revizije, ukoliko je ona urađena u sustav. Interna revizija je neovisno i objektivno jamstvo i savjetodavna aktivnost rukovođena filozofijom dodane vrijednosti s namjerom poboljšanja poslovanja organizacije. Pomaže organizaciji u ispunjavanju njezinih ciljeva uvodeći sustavan i disciplinaran pristup procjenjivanju i poboljšanju djelotvornosti upravljanja rizicima, kontrole i korporativnog upravljanja (HIR, 2020). U svakom poslovanju, bitno je voditi plan i kontrolu o razvoju i obavljanju aktivnosti, pa tako i u poljoprivredi. Bitno je provoditi interne kontrole i voditi interne evidencije o proizvodnji. Međutim kod mikro i malih poljoprivrednika to nije uobičajena praksa. Upravitelji poljoprivrednih gospodarstava nemaju potpuni uvid u vlastitu djelatnost i ne znaju u potpunosti čime raspolažu na gospodarstvu (Crnčan i Ranogajec, 2012). Bilo bi vrlo poželjno kada bi što više njih uvelo neki oblik interne revizije i interne kontrole na svoje gospodarstvo.

5. ANALIZA SLUČAJA – OPG ŠTEFOVIĆ

Nakon definiranja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i njegova računovodstva slijedi analiza konkretnog slučaja – Obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Štefović uz suglasnost vlasnika Mirka Štefovića za korištenje podataka poslovanja za potrebe analize slučaja u ovom radu. U ovom poglavlju prikazat će se koje poslovne knjige gospodarstvo vodi s obzirom na porezni sustav u kojem se nalazi i djelatnosti koju obavlja, koje financijske izvještaje objavljuje i tko konkretno vrši nadzor nad njegovim poslovanje.

5.1. Osnovni podaci o OPG-u Štefović

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović upisano je u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava 2003. godine. Sjedište je u Starom Štefanju na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Na ovom OPG-u, uz nositelja, poslove obavljaju dvije osobe u radnom odnosu te jedan član izvan radnog odnosa. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo bavi se stočarstvom i ratarstvom. Osnovna djelatnost je uzgoj svinja. Tokom godine tovi oko 4000 svinja. Svoje proizvode, žive svinje, plasira na domaće i inozemno tržište. Na gospodarstvu se obrađuje 125 hektara zemlje. Na tim hektarima uzgaja se kukuruz i ječam za potrebe vlastite proizvodnje – hrana za životinje te ponešto za daljnju prodaju, također na domaće i inozemno tržište.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo pripada kategoriji mikro poduzetnika. Prosječan godišnji broj zaposlenih na gospodarstvu je dvoje radnika, a ukupni godišnji prihod u 2018. godini bio je 3.862.931,00 kn. Gospodarstvo se nalazi u sustavu poreza na dodanu vrijednost i sustavu poreza na dobit. Kao obveznik poreza na dobit ima obvezu voditi poslovne knjige metodom dvojnog knjigovodstva primjenom Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja. Vođenje poslovnih knjiga i izradu financijskih izvještaja za ovo gospodarstvo obavlja ovlaštenu knjigovodstveni servis.

5.2. Osnovne i pomoćne poslovne knjige

Osnovne poslovne knjige OPG-a Štefović jesu dnevnik i glavna knjiga. Nositelj OPG-a na kraju svakog mjeseca odnosi likvidirane knjigovodstvene isprave u knjigovodstveni servis, na temelju kojih knjigovođa vodi poslovne knjige. Knjigovodstvene isprave na temelju kojih se obavlja knjiženje jesu: fakture, izvodi žiro računa, izvodi deviznog računa, primke i izdatnice. Knjigovodstveni servis svaki mjesec knjiži ulazne i izlazne račune obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i za svaki mjesec obračunava poreze i plaće za radnike. Na kraju obračunskog razdoblja, prije sastavljanja temeljnih financijskih izvještaja vrši prijenos podataka iz analitičkih evidencija u glavnu knjigu. Primarno se evidencija vrši u analitičkim evidencijama, a zatim se naknadno zbirni, vrijednosni podaci ponovno prenose u glavnu knjigu. Glavna knjiga je zapravo raščlanjena bilanca (Žager i Dečman, 2015). Kako nositelj ovog gospodarstva navodi, na poljoprivredi je puno posla, te je najbolje knjigovodstvene i računovodstvene poslove prepustiti stručnoj osobi. Takva mišljenja dijele još neki vlasnici poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj što potvrđuju i neka provedene istraživanja (Crnčan i Ranogajec, 2012).

Kao što je već ranije navedeno, pomoćne knjige se organiziraju radi dopune podataka u glavnoj knjizi, a služe za detaljnije prikazivanje određenih vrsta imovine, obveza, kapitala, prihoda ili rashoda. Pomoćne knjige koje ovo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo vodi jesu knjiga ulaznih računa i knjiga izlaznih računa. Uz to vode se analitičke evidencije kupaca, dobavljača, proizvodnje, gotovih proizvoda, zaliha stočne hrane te plaća.

Gospodarstvo je obvezno voditi knjigu ulaznih i izlaznih računa jer se nalazi u sustavu poreza na dodanu vrijednost. U knjigu ulaznih računa upisuju se svi računi (fakture) dobavljača za primljenu robu ili izvršene usluge. Na svakom računu koji je predmet obrade u računovodstvenom sustavu postoji dodatni podatak o broju pod kojim je uveden u knjizi ulaznih računa, jer se računi unose kronološkim redom. Knjiga ulaznih računa usko je povezana sa analitičkim knjigovodstvom dobavljača (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). U knjizi ulaznih računa, računi se upisuju kronološkim redoslijedom, bez obzira na to od kojeg su dobavljača dok se u analitičkom knjigovodstvu dobavljača ti računi sistematiziraju po pojedinim dobavljačima. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović vodi knjigu ulaznih računa u tuzemstva i knjigu ulazni računa iz EU. U knjigu se unose podaci o ulaznom računu (broj računa i datum valute) te podaci o dobavljaču (ime, prezime, sjedište, OIB/PDV identifikacijski broj). Zatim slijede ključne kolone u koje se unosi iznos porezne osnovice, ukupan iznos računa s porezom,

ukupan iznos poreza te iznos pretporeza koji se može odbiti. Primjer unosa podataka u knjigu ulaznih računa OPG-a Štefović nalazi se na slici 6.

Slika 6. Knjiga ulaznih računa u tuzemstvu, OPG Štefović

KNJIGA ULAZNIH RAČUNA ZA DOBRA I USLUGE											MIRKO ŠTEFOVIĆ						
Financijsko knjigovodstvo											STARO ŠTEFANJE 30, STARO ŠTEFANJE						
Od datuma: 1.1.2018.											OIB: 34030210908, MB:						
Do datuma: 31.12.2018.											Žiro-račun: HR3124020063100092116						
											E-mail: mirko.stefovic@bj.t-com.hr						
											Tel.: 043/778-389, Fax: 043/778-064						
Rbr	RAČUN		DOBAVLJAČ (isporučitelj dobra/usluge)							PRETPOREZ							
	Broj	Datum Valuta	Ime, prezime i sjed/preb/borav	OIB/VAT No Tem.	Neoporezivo	POREZNA OSNOVICA			Ukupan iznos računa s porezom	Ukupno	5%		13%		25%		
						5%	13%	25%			Može se odbiti	Ne može se odbiti	Može se odbiti	Ne može se odbiti	Može se odbiti	Ne može se odbiti	
	DONOS									0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1	2727-1-1	1.1.2018 10.1.2018	OTP LEASING D.D ZAGREB	23780250353 UFA-1-1	203,95	0,00	0,00	0,00	203,95	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2	3009-S018-1	20.1.2018 20.1.2018	INA D.D. ZAGREB ZAGREB	27759560625 UFA-2-1	500,60	0,00	0,00	0,00	500,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
3	26/VP3/1	26.1.2018 10.2.2018	MAJCAN VETERINA BJELOVAR	56492483135 UFA-3-1	0,00	0,00	176,99	0,00	200,00	23,01	0,00	0,00	23,01	0,00	0,00	0,00	
4	31/VP3/1	29.1.2018 13.2.2018	MAJCAN VETERINA BJELOVAR	56492483135 UFA-4-1	0,00	0,00	0,00	292,80	366,00	73,20	0,00	0,00	0,00	0,00	73,20	0,00	
5	306/POSL1/1	30.1.2018 30.1.2018	RADINOST D.O.O. BJELOVAR	79433617986 UFA-5-1	0,00	0,00	0,00	191,85	239,81	47,96	0,00	0,00	0,00	0,00	47,96	0,00	
6	101/1/1	30.1.2018 31.3.2018	MILKI D.O.O. BJELOVAR	00199595515 UFA-6-1	0,00	0,00	11.300,00	0,00	12.769,00	1.469,00	0,00	0,00	1.469,00	0,00	0,00	0,00	
7	14/VP7/1	31.1.2018 2.3.2018	MAJCAN VETERINA BJELOVAR	56492483135 UFA-7-1	0,00	0,00	0,00	142,08	177,60	35,52	0,00	0,00	0,00	0,00	35,52	0,00	
8	10698184-024394107-	31.1.2018 15.2.2018	OPTIMA TELEKOM Buzin-Zagreb	36004425025 UFA-8-1	0,00	0,00	0,00	74,72	93,40	18,68	0,00	0,00	0,00	0,00	18,68	0,00	
9	0182768007100018020	31.1.2018 16.2.2018	Hrvatski Teleko Zagreb	81793146560 UFA-9-1	0,00	0,00	0,00	264,64	330,80	66,16	0,00	0,00	0,00	0,00	66,16	0,00	
10	30-001-001/2018	31.1.2018 15.2.2018	KNJIGOVODSTVENI ŠTEFANJE	53621393083 UFA-10-1	800,00	0,00	0,00	0,00	800,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

Izvor: (OPG Štefović)

Na slici 6. vidi se kako se roba od dobavljača „Milki d.o.o.“ koji dostavlja hranu za životinje, oporezuje po stopi od 13%, te ima pravo na pretporez po toj stopi dok se od dobavljača „Optima Telekom“ oporezuje po stopi od 25%. Na primjeru ove knjige ulaznih računa uočava se i račun dobavljača OTP Leasing d.d. za ratu financijskog leasinga koji je neoporeziv.

Analogno knjizi ulaznih računa vodi se i knjiga izlaznih računa. Ovo gospodarstvo i knjigu izlaznih računa vodi posebno za kupce u tuzemstvu i kupce iz EU. U knjizi izlaznih računa bilježe se svi računi koji su poslani kupcima kronološki, a u analitičkom knjigovodstvu kupaca ti isti računi sistematizirani su po kontima pojedinih kupaca. U knjigu izlaznih računa unose se podaci isti kao i u knjigu ulaznih računa, samo se ovo odnosi na podatke kupaca, a ne dobavljača. U knjizi izlaznih računa iskazuje se obveza za PDV. Knjiga ulaznih i izlaznih

računa s obzirom na podatke koje sadrže, služe u porezne svrhe. One su važne porezne evidencije za obračun i kontrolu PDV-a (Dražić-Lutitsky, et al., 2010).

Slika 7. Izlazni račun OPG-a Štefović

	OPG ŠTEFOVIĆ vl. MIRKO ŠTEFOVIĆ STARO ŠTEFANJE 30 43246 ŠTEFANJE	ŠIFRA KUPCA 03111 P.T.O. UZDDAH USRIDU vl. IVAN SAMARDŽIĆ KRALJA TOMISLAVA 4 21231 KLIS OIB: 77482717100																																								
R-1 RAČUN br. 67 /PJ1/B1 - 2019																																										
Datum dokumenta:	20.07.2019.																																									
Vezni dokument:	otprem. br. 67/2019																																									
Datum valute:	04.08.2019.																																									
<table border="1"><thead><tr><th>Red. br.</th><th>Vrsta prodanog proizvoda</th><th>JM</th><th>Količina</th><th>JC (kn)</th><th>Neto (kn)</th><th>PDV (13%)</th><th>UKUPNO</th></tr></thead><tbody><tr><td>1.</td><td>svinje za klanje</td><td>kg</td><td>6570</td><td>11,00</td><td>72.270,00</td><td>9.395,10</td><td>81.665,10</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>0,00</td><td>0,00</td><td>0,00</td><td>0,00</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>0,00</td><td>0,00</td><td>0,00</td><td>0,00</td></tr><tr><td colspan="5">UKUPNO:</td><td>72.270,00</td><td>9.395,10</td><td>81.665,10</td></tr></tbody></table>			Red. br.	Vrsta prodanog proizvoda	JM	Količina	JC (kn)	Neto (kn)	PDV (13%)	UKUPNO	1.	svinje za klanje	kg	6570	11,00	72.270,00	9.395,10	81.665,10					0,00	0,00	0,00	0,00					0,00	0,00	0,00	0,00	UKUPNO:					72.270,00	9.395,10	81.665,10
Red. br.	Vrsta prodanog proizvoda	JM	Količina	JC (kn)	Neto (kn)	PDV (13%)	UKUPNO																																			
1.	svinje za klanje	kg	6570	11,00	72.270,00	9.395,10	81.665,10																																			
				0,00	0,00	0,00	0,00																																			
				0,00	0,00	0,00	0,00																																			
UKUPNO:					72.270,00	9.395,10	81.665,10																																			
Slovima: osamdesetjednatisućašestošezdesetpet kuna i deset lipa																																										
Model/Poziv na broj: 02 67-2019																																										
Način plaćanja: transakcijski																																										
Reklamacije na račun uvažavaju se u roku 8 dana.																																										
U slučaju prekoračenja roka plaćanja obračunavamo zakonsku zateznu kamatu.																																										
U slučaju spora nadležan je sud u Bjelovaru.																																										
M.P.	Odgovorna osoba																																									
																																										

Izvor: (OPG Štefović)

Porezni obveznik dužan je izdati račun za isporuke dobara i usluga koje je obavio drugom poreznom obvezniku ili pravnoj osobni koja nije porezni obveznik (Zakon o PDV-u, 2020). Primjer izlaznog računa obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Štefović za isporuku dobara u tuzemstvu prikazan je na slici 7. Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost obvezni sadržaj računa prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost je sljedeći:

1. broj računa i datum izdavanja
2. ime i prezime (naziv), adresu, osobni identifikacijski broj ili PDV identifikacijski broj poreznog obveznika koji je isporučio dobra ili obavio usluge (prodavatelja)
3. ime i prezime (naziv), adresu, osobni identifikacijski broj ili PDV identifikacijski broj poreznog obveznika kome su isporučena dobra ili obavljene usluge (kupca)
4. količinu ili opseg i uobičajeni trgovački naziv isporučenih dobara te vrstu i količinu obavljenih usluga
5. datum isporuke dobara ili obavljenih usluga
6. jediničnu cijenu bez PDV-a, odnosno iznos naknade za isporučena dobra ili obavljene usluge
7. popuste ili rabate ako nisu uključeni u jediničnu cijenu
8. stopu PDV-a
9. iznos PDV-a razvrstan po stopi PDV-a
10. zbrojni iznos naknade i PDV-a (Zakon o PDV-u, 2020).

Kao što je vidljivo iz primjera na slici 7., izlazni račun obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva sadrži sve obvezne elemente propisane zakonom. Inozemni izlazni računi dodatno sadrže rečenicu u kojoj se navodi da je isporuka oslobođena PDV-a prema članku 41 st. 1. t. a) Zakona o PDV-u (Zakon o PDV-u, 2020).

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović, kako je već navedeno, ima zaposlene dvije osobe. Zbirni podaci o iznosu plaća na razini poslovnog subjekta bilježe se u glavnoj knjizi, a plaća po pojedinom radniku prati se u analitičkoj evidenciji plaća. Način utvrđivanja i struktura plaće propisana je Zakonom o porezu na dohodak i to je ono što je zajedničko svim obračunima plaća. Iz strukture plaće proizlaze i korisnici informacija ove analitičke evidencije. Pored nositelja OPG-a, značajnu ulogu imaju i brojni eksterni korisnici. Prije svega to su porezna uprava, mirovinski i zdravstveni fondovi. Oni utječu na definiranje liste potrebnih podataka, vrijeme i način izvještavanja (Žager i Dečman, 2015). Podloga za knjiženje plaća u glavnoj knjizi je isplatna lista odnosno rekapitulacija plaća za sve radnike zajedno. Na njoj se nalazi datum obračuna te datum isplate plaće, iznosi doprinosa na plaću, doprinosa iz plaće te masa

za isplatu. Knjigovodstvene isprave na temelju kojih gospodarstvo vrši obračun bruto plaće jesu evidencija o radnom vremenu, radni nalozi, rješenje o godišnjem odmoru, bolovanju i slično.

S obzirom na to da je ovom obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu osnovna djelatnost uzgoj svinja i prodaja živih svinja, u financijskom knjigovodstvu su vrlo značajni konto proizvodnje u toku – nedovršeni proizvodi, gotovi proizvodi i zalihe stočne hrane. Najznačajnije knjigovodstvene isprave koje služe za evidenciju količinskih promjena proizvoda jesu primka, izdatnica i otpremnica. Primka služi za evidenciju ulaza, a ispostavlja se prilikom zaprimanja robe u skladište, dok se otpremnica ispostavlja prilikom isporuke robe kupcu (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). Na kraju svakog mjeseca nositelj OPG-a u knjigovodstveni servis odnosi ispunjene skladišne primke, izdatnice te otpremnice zajedno sa izlaznim računima. Na temelju ulaznih računa dobavljača stočne hrane ispunjavaju se skladišne primke i evidentiraju se podaci o stanju zaliha u poljoprivredi. Primjer skladišne primke OPG-a Štefović prikazan je na slici 8.

Slika 8. Skladišna primka

NAZIV, TVTKA I SJEDIŠTE			SKLADIŠNA PRIMKA				2 NABAVNOM ODJELU			
			broj <u>30/2018</u>				21.08.2018. god.			
			Ulaz br. računa							
Skladište <u>ROSTVA</u>			Primljeno od <u>ALEGRIJIC d.o.o. KOPANICA</u>							
Način dopreme <u>ROSTVA</u>			Dokumenti <u>Rev. br. 137/100117</u>							
Broj	AMBALAŽA		MATERIJAL – ROBA							
	količina	vrsta	skladišni broj	naziv	jed. mjere	masa - količina			cijena	IZNOS
						brutto	tara	netto		
				<u>8571 svinja</u>	<u>T</u>			<u>25</u>	<u>2850,00</u>	<u>71.250,00</u>
Primjedba										
Skladištar <u>[signature]</u>			Kontrolirao kvalitetu			Izračunavao-kontrolirao vrijednost			Knjižio	

Narodne novine d.d., Zagreb – (119) 010120
Oznaka za narudžbu: UT-I-15/NCR

Izvor: (OPG Štefović)

Za evidentiranje nastalih troškova proizvodnje koriste se izdatnice. U njima nositelj OPG-a evidentira mjesečni utrošak stočne hrane te troškove uginuća svinja. Otpremnicom se evidentira

količina i vrsta isporučene robe, te datum i mjesto izdavanja kao i način plaćanja robe. Otpremnica je vezana uz svaki izlazni račun gospodarstva. Uz navedene knjigovodstvene isprave koje služe za unos i knjižene podataka, nositelj OPG-a svaki mjesec odnosi i izvode žiro računa na temelju kojih se knjiži promet na žiro računu, te izvode deviznog računa za potrebe knjiženja prometa na deviznom računu.

5.3. Financijsko izvještavanje i kontrola poslovanja

Osnovni zadatak računovodstva, kao uslužne funkcije prijeko potrebne za upravljanje poduzećem je prikupljanje i obrada podataka financijske prirode te prezentiranje informacija zainteresiranim korisnicima (Žager, et al., 2020). Finalni produkt računovodstvenog procesa jesu financijski izvještaji. Oni su nositelji računovodstvenih informacija i ukazuju na financijsko zdravlje poduzeća (Dražić-Lutilsky, et al., 2010). Cilj im je informiranje zainteresiranih korisnika o financijskom položaju poduzeća i o uspješnosti poslovanja (Žager, et al., 2020). Informirati korisnike znači predočiti im sve relevantne i istodobno pouzdane informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom osobama kojima su namijenjene. Kako bi se osigurala pouzdanost i točnost računovodstvenih informacija potrebna je kontrola i nadzor nad njima.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović, prema Zakonu, kao mikro poduzetnik, obveznik poreza na dobit, mora sastavljati bilancu i račun dobiti i gubitka. Bilanca kao temeljni financijski izvještaj koji prikazuje imovinu, obveze i kapital na određeni dan ukazuje na financijski položaj poduzeća. Bilanca obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Štefović na dan 31.12.2018. godine prikazana je na slici 9. Iz bilance se vidi kako ovo gospodarstvo od dugotrajne imovine ima samo materijalnu imovinu koja se odnosi na građevinske objekte te postrojenja i opremu. S obzirom na to da se radi o traktorima i ostaloj poljoprivrednoj mehanizaciji te moderniziranim tovilištima za svinje razumljivo je da više od 40% aktive otpada na dugotrajnu materijalnu imovinu (Grgić, et al., 2015). Od kratkotrajne imovine, najveći dio odnosi se na potraživanja od kupaca. U pasivi bilance vidi se da poduzeće ima više vlastitih nego tuđih izvora sredstava. Dio kratkotrajne imovine financira se iz dugoročnih izvora što ukazuje na postojanje radnog kapitala (Žager, et al., 2020).

Slika 9. Bilanca OPG-a Štefović

stanje na dan 31.12.2018.

AKTIVA	
B) DUGOTRAJNA IMOVINA	1.518.234
I. NEMATERIJALNA IMOVINA	0
II. MATERIJALNA IMOVINA	1.518.234
1. Građevinski objekti	759.157
2. Postrojenja i oprema	759.077
III. FINANCIJSKA IMOVINA	0
IV. POTRAŽIVANJA	0
C) KRATKOTRAJNA IMOVINA	2.186.621
I. ZALIHE	497.900
1. Sirovine i materijal	17.900
2. Proizvodnja u tijeku	356.000
3. Gotovi proizvodi	124.000
II. POTRAŽIVANJA	1.585.791
1. Potraživanja od kupaca	1.585.791
III. FINANCIJSKA IMOVINA	0
IV. NOVAC U BANCI I BLAGAJNI	102.930
E) UKUPNO AKTIVA	3.704.855
PASIVA	
A) KAPITAL I REZERVE	2.553.752
I. TEMELJNI (UPISANI) KAPITAL	1.924.678
II. KAPITALNE REZERVE	0
III. REZERVE IZ DOBITI	0
IV. REVALORIZACIJSKE REZERVE	0
V. REZERVE FER VRIJEDNOSTI	0
VI. ZADRŽANA DOBIT ILI PRENESENI GUBITAK	587.503
1. Zadržana dobit	587.503
VII. DOBIT ILI GUBITAK POSLOVNE GODINE	41.571
1. Dobit poslovne godine	41.571
C) DUGOROČNE OBVEZE	721.560
1. Obveze za zajmove, depozite i slično	721.560
D) KRATKOROČNE OBVEZE	429.543
1. Obveze prema dobavljačima	300.396
2. Obveze prema zaposlenicima	6.452
3. Obveze za poreze, doprinose i sličana davanja	122.695
F) UKUPNO – PASIVA	3.704.855

Izvor: (OPG Štefović)

Uz bilancu, kao što je već rečeno, OPG Štefović sastavlja račun dobiti i gubitka. Na temelju njega ocjenjuje se uspješnost poslovanja poduzeća (Žager, et al., 2020). Najveći dio poslovnih prihoda se na ovom gospodarstvu, kao i na većini, odnosi na prihode od prodaje proizvoda. Ostali poslovnih prihodi jesu državne potpore i izravna plaćanja. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo prima izravna plaćanja po hektaru: osnovno plaćanje, zeleno plaćanje i preraspodijeljeno plaćanje. Gospodarstvo je još prijavljeno za plaćanje za dobrobit životinja u svinjogojstvu – svinje u tovu.

Svaki poduzetnik dužan je predati godišnje financijske izvještaje do 30. travnja tekuće godine za prethodnu godinu (Zakon o računovodstvu, 2020). Izvještaji se predaju za javnu objavu te za statističke i druge potrebe. Mikro poduzetnici, kao što je ovaj OPG, nisu obveznici revizije, stoga oni imaju obvezu predati bilanu i račun dobiti i gubitka na zadani datum (Zakon o računovodstvu, 2020). Dokumentacija se predaje Financijskog agenciji (FINI) u elektroničkom ili papirnatom obliku. Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Štefović svoj godišnji financijski izvještaj dostavlja FINI u elektroničkom obliku sa potvrdom o uplati naknade za uslugu javne objave. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo na kraju obračunskog razdoblja uz financijske izvještaje Poreznoj upravi podnosi godišnju prijavu poreza na dobit. Prijava poreza na dobit podnosi se na obrascu PD gdje se uz financijske podatke za utvrđivanje porezne obveze upisuju i podaci o poreznom obvezniku – naziv ili ime i prezime, OIB, adresa, broj računa, djelatnost, broj zaposlenih na osnovi stvarnih sati rada, ime osobe odgovorne za sastavljanje prijave te datum i potpis poreznog obveznika (Porezna uprava, 2020). OPG Štefović je u promatranom razdoblju plaćalo porez na dobit po stopi od 18%.

S obzirom na to da je ovo gospodarstvo u sustavu poreza na dodanu vrijenost, knjigovodstveni servis mjesečno vrši prijavu poreza na dodanu vrijednost na temelju poslovnih transakcija koje su se dogodile u tom razdoblje. Porezni obveznik mora za razdoblje oporezivanja utvrditi obvezu PDV-a i iskazati u prijavi PDV-a u kojoj se navode svi podaci potrebni za obračunavanje PDV-a i pretporeza po stopama PDV-a te ukupnu vrijednost oslobođenih transakcija koje ne podliježu oporezivanju (Ministarstvo financija, 2020). Prijava PDV-a predaje se elektroničkim putem do dvadesetog dana u mjesecu za prethodni mjesec nadležnoj ispostavi Porezne uprave.

Onaj tko ne podnese poreznu prijavu ili druge podatke potrebne za oporezivanje kaznit će se novčanom kaznom. Porezna uprava odgovorna je za kontrolu i nadzor poreznih prijava, ali i poslovnih knjiga. Porezni nadzor je postupak koji provode ovlaštene službenici radi utvrđivanje činjenica bitnih za oporezivanje neposredno kod poreznih obveznika i drugih osoba (Porezna

uprava, 2016). Na OPG-u Štefović porezni inspektori vršili su nadzor. Prilikom nadzora provjeravali su poslovne knjige i evidencije poreznog obveznika te provjeru vjerodostojnosti i istinitosti isprava. Ovlašteni su za prikupljanje, procjenu, evidentiranje, obradu i korištenje podataka i obavijesti. Na samom gospodarstvu mogu ući i pregledati prostore u kojima se obavlja djelatnosti. Također su ovlašteni za davanje upozorenja i naredbi, privremeno oduzimanje predmeta, domaćih i stranih sredstava plaćanja, vrijednosnica i dokumentacije, izricanje privremene zabrane obavljanja djelatnosti i pregled prometnih sredstava (Ministarstvo financija, 2020). Prilikom nadzora utvrđuju sve bitne činjenice koje mogu konačno povećati ili smanjiti poreznu obvezu na način da porezni obveznik daje obavijesti, predočava evidencije, poslovne knjige, dokumentaciju i druge isprave. U tom slučaju vrlo je bitno potpuno, točno, pravodobno i uredno voditi knjiženja i sve poslovne knjige koje su propisane zakonom. Upravo poslovne knjige čine temelj za utvrđivanje činjenica bitnih za oporezivanje (Porezna uprava, 2016).

Potpuno, točno, pravodobno i uredno knjiženje i vođenje poslovnih knjige ne mora biti prisila samo zbog ispunjavanja porezne obveze. Veterinarska inspekcija također dolazi u kontrolu na Štefovićevu, ali i druga poljoprivredna gospodarstva. Kao što Porezna uprava zahtjeva određenu dokumentaciju i pravodobno prijavljivanje poreza, tako i veterinarska inspekcija ima svoje zahtjeve u provođenju zakona iz njihovih ovlasti. S obzirom na to da su svinje na ovom gospodarstvu proizvodi koji se nalaze u zalihama proizvodnje i gotovih proizvoda, knjigovodstvo može olakšati vođenje evidencije za potrebe veterinarstva, ali i obrnuto. Gospodarstvenik mora voditi registar svinja i mjesečno dojavljivati brojno stanje svinja na gospodarstvu što se podudara sa stanjem zaliha u poslovnim knjigama. Poljoprivredni gospodarstvenik još mora voditi propisanu evidenciju o označavanju i registraciji svinja na gospodarstvu, o stavljanju životinja u promet, o liječenju životinja, o uginućima na gospodarstvu otpremi lešina na gospodarstvu te o dopremljenoj količini hrane za životinje (Ministarstvo poljoprivrede, 2014). Pored tih evidencija, podaci primjerice o uginućima mjesečno se unose u izdatnice na temelju kojih se vrši knjiženje dok se dopremljena hrana unosi u skladišne primke što poljoprivredniku može biti dodatna kontrola prilikom evidentiranja. Veterinarski inspektori prilikom nadzora mogu zatražiti usporedbu računovodstvenih evidencija sa gore navedenim evidencijama koje je gospodarstvenik dužan voditi.

Poljoprivredni inspektori prilikom inspekcijskog nadzora na poljoprivrednom gospodarstvu također imaju pravo zatražiti i pregledati poslovnu dokumentaciju – poslovne knjige, registre, dokumente, ugovore, isprave i drugu poslovnu dokumentaciju koja omogućuje uvid u

poslovanje gospodarstva (Zakon o inspekcijama u poljoprivedi, 2013). Prilikom utvrđivanja iznosa primljenih potpora i namjenskog korištenja tih sredstava mogu tražiti izvode računa, evidencije o sredstvima, ulazne račune i slično. Imaju pravo pregledavati poljoprivredno zemljište, sve površine na kojima se primjenjuju sredstva za zaštitu bilja, ulaziti i pregledavati poslovne i proizvodnje prostore, objekte, uređaje, robu, usjeve, nasade, stoku i drugo. Mogu zatražiti i pregledati rješenje o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i ostalo što im je potrebno za utvrđivanje činjeničnog stanja te postoji li bilo kakva povreda zakona ili drugih propisa (Državni inspektorat, 2020).

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Štefović uvozi prasad iz zemalja Europske Unije kao što su Njemačka, Danska i Mađarska dok velike svinje za klanje, svoje gotove proizvode, uz prodaju na domaćem tržištu, izvozi u Italiju. Za kontrolu uvoza i izvoza, uz naravno veterinarske i druge inspekcije zadužena je Carinska uprava. Uz kontrolu i provjeru robe, pregledava se i prateća dokumentacija koja je prisutna prilikom transporta, a kasnije služi za unos u računovodstvene, veterinarske i druge evidencije na gospodarstvu o prometu robe (Carinska uprava, 2020). S obzirom na velike primitke i izdatke prilikom razmjene sa zemljama EU, OPG Štefović postalo je i obveznikom izvještavanja za Intrastat. Prilikom svake robne razmjene sa zemljama članicama mora evidentirati podatke o razmjeni na temelju ulaznih odnosno izlaznih računa. Praćenje izještavanja gospodarstvenika kontrolira Carinska uprava i Državni zavod za statistiku (DZS, 2019).

Nadzor nad obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvom vrše i druge inspekcije koje su na bilo koji način povezane sa obavljanjem poljoprivredne djelatnosti na gospodarstvu, primjerice inspekcija zaštite okoliša. Konkretno na ovom gospodarstvu obavljali su nadzor nad odlaganjem opasnog (ambalaža od sredstava za zaštitu bilja) i neopasnog otpada (plastičnih vreća od umjetnog gnojiva) gdje su također tražili poslovnu dokumentaciju na uvid (prateće listove, potvrde o obavljenom odvozu).

6. ZAKLJUČAK

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj veliki su pokretači ekonomskog rasta. Prednosti koje obiteljsko poslovanje nosi jesu velika motivacija i odanost gospodarstvu, fleksibilnost, otpornost i sposobnost preživljavanja većine poteškoća s kojima se susreću. Problemi koji se vežu uz obiteljska poljoprivredna gospodarstva jesu premala gospodarstva, veliki udio starijih gospodarstvenika i rizično tržište. Iz tih razloga upitan je daljnji opstanak hrvatskog sela i poljoprivrednika. Država svojim potporama i izravnim plaćanjima nastoji potaknuti opstanak i održivi razvoj poljoprivrednih gospodarstva, posebice potaknuti uključivanje mladih, a sve više i visokoobrazovanih u poljoprivrednu djelatnost.

Na poljoprivredi je puno fizičkog posla, a malo radne snage stoga ono što gospodarstvenici zanemaruju i smatraju teretom zbog ispunjavanja zakonske obveze jest računovodstvo. U poljoprivredi je potrebno osvijestiti korisnost računovodstva i upoznavanje sa temeljima računovodstvene evidencije i financijske analize koje mogu biti od velike pomoći u poslovnom odlučivanju. Oni subjekti koji raspolažu redovito evidentiranim i točnim podacima o vlastitoj proizvodnji imaju mogućnost kontrole i unaprjeđenja rezultata poslovanja kao i prepoznavanja pogrešaka i propusta.

Poljoprivredni gospodarstvenici računovodstvene poslove prepuštaju stručnim osobama, kao što su knjigovodstveni servisi. Većina njih ni ne razumije informacije koje se pružaju iz računovodstva. Nastoje samo zadovoljiti zakonske potrebe te eksternu kontrolu i nadzor poslovanja. Naravno, to je jedna od bitnih stvari koje moraju poštovati, ali iz poslovnih knjiga koje moraju voditi i financijskih izvještaja koji se izrađuju na kraju poslovne godine postoje brojne informacije koje mogu unaprijediti daljnje poslovanje te osigurati uspješnost i sigurnost poslovanja. Ne postoje bez razloga zakonske odredbe i inspekcijski nadzori, već da na neki način prisile gospodarstvenike na redovito vođenje evidencija koje će im olakšati planiranje i obavljanje poslovanje. No s obzirom na veliki obujam fizičkog posla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima bilo bi poželjno angažirati osobu, odnosno člana koji će voditi brigu o svim administrativnim i računovodstvenim evidencijama kako ne bi dolazilo do zanemarivanja bilo kojeg segmenta poslovanja.

LITERATURA

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi ribarstvu i ruralnom razvoju: *Godišnji plan rada*. Dostupno na: https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2020/01/Godi%C5%A1nji_plan_rada_APPRRR_2020.g..pdf (30.06.2020.)
2. Agencija za plaćanja u poljoprivredi ribarstvu i ruralnom razvoju: *O nama*. Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/o-nama/> (30.06.2020.)
3. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: *Izravne potpore i kontrola*. Dostupno na: https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2018/02/Priru%C4%8Dnik_Izravna-potpore-poljoprivrednicima-i-kontrola-prije-isplate-2015-2020.pdf (20.06.2020.)
4. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: *Upisnik poljoprivrednika*. Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> (20.06.2020.)
5. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: ARKOD. Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/arkod/> (24.06.2020.)
6. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: *Izravne potpore*. Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/izravne-potpore/> (23.06.2020.)
7. Blaženović, I. i Ranogajec, L., (2016) *Forenzično računovodstvo u poljoprivredi*. *Agroeconomica Croatica*, 6(1), pp. 38-46.
8. Carinska uprava: *Djelokrug*. Dostupno na: <https://carina.gov.hr/o-upravi/djelokrug/3066> (09.07.2020.)
9. Carinska uprava: *Godišnji plan rada za 2020. godinu*. Dostupno na: <https://carina.gov.hr/UserDocsImages//8247//Godi%C5%A1nji%20plan%20rada%20CU%20za%202020.godinu.pdf> (10.07.2020.)
10. Carinska uprava: *Poslovna strategija*. Dostupno na: <https://carina.gov.hr/UserDocsImages//8221//Poslovna%20strategija%20CU%202020.-2023.%20.pdf> (07.07.2020.)
11. Crnčan, A. i Ranogajec, L. (2012) *Percepcija poljoprivrednih proizvođača o sustavu knjigovodstva*. *Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva*, 74(5-6), pp. 307-316.

12. Cutvarić, M. (2016) *Program ruralnog razvoja: Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (Podmjera 6.3.) - knjigovodstveno porezni aspekt*. Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/mediji/prezentacije> (10.06.2020.)
13. Cutvarić, M. (2020) *Sustav oporezivanja poljoprivrede s naglaskom na OPG*. Dostupno na: https://upu-pgz.hr/wp-content/uploads/2020/01/POREZI-I-OPG-Omisalj_25_1_2020_ab.pdf (01.07.2020.)
14. Davidova, S. i Thomson, K. (2014) *Family farming in Europe: challenges and prospects*. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/529047/IPOL-AGRI_NT\(2014\)529047_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/529047/IPOL-AGRI_NT(2014)529047_EN.pdf) (05.07.2020.)
15. Dečman, N. (2012) *Financijski izvještaji kao podloga za ocjenu sigurnosti i uspješnosti poslovanja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj*. Ekonomski pregled, 63(7-8), pp. 446-467.
16. Dečman, N. (2013) *Uloga računovodstvene profesije u osiguranju informacijske podloge za poslovno odlučivanje u malim i srednjim poduzećima Republike Hrvatske*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 11(2), pp. 1-14.
17. Dražić-Lutilsky, I. et al. (2010) *Računovodstvo*. 3. izd. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
18. Dražić-Lutilsky, I., Dragija, M., Primorac, M. & Šimović, H. (2015) *Računovodstvo poreza*. Zagreb: Ekonomski fakultet - Zagreb.
19. Državni inspektorat: *Sektor za fitosanitarni nadzor*. Dostupno na: : <https://dirh.gov.hr/o-drzavnom-inspektoratu-9/ustrojstvo-77/12-sektor-za-fitosanitarni-nadzor/143> (25.06.2020.)
20. Državni inspektorat: *Sektor za nadzor poljoprivrede*. Dostupno na: <https://dirh.gov.hr/o-drzavnom-inspektoratu-9/ustrojstvo-77/10-sektor-za-nadzor-poljoprivrede/141> (03.07.2020.)
21. Državni inspektorat: *Sektor za veterinarski nadzor*. Dostupno na: <https://dirh.gov.hr/o-drzavnom-inspektoratu-9/ustrojstvo-77/9-sektor-za-veterinarski-nadzor-i-nadzor-sigurnosti-hrane/140> (04.07.2020.)
22. Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Poljoprivreda/Poljoprivreda.htm> (20.06.2020.)
23. Državni zavod za statistiku: *Kratki vodič kroz Intrastat sustav RH*. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/Hrv/intrastat/guide/Intrastat%20ukratko%202020.pdf> (10.07.2020.)

24. Eurostat. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agriculture_statistics_-_family_farming_in_the_EU#Structural_profile_of_farms_-_analysis_for_the_EU (20.06.2020.)
25. Folnovic, T. (2020) Agrivi. Dostupno na: <https://blog.agrivi.com/hr/post/izazovi-u-poljoprivrednoj-proizvodnji-u-hrvatskoj-i-svijetu> (11.06.2020.)
26. Garner, E. i O Campos, A. (2014) *Identifying the "family farm"*. ESA Working Paper , 14(10), pp. 1-7.
27. Grgić, Z., Očić, V. i Škakić-Bobić, B. (2015) *Osnove računovodstva i financijske analize poljoprivrednog gospodarstva*. Zagreb: Motiv.
28. Haršanji, T. (2020) Agroklub. Dostupno na: <https://www.agroklub.com/kolumna/sve-sto-ste-htjeli-znati-o-potporama-i-iaks-mjerama-preko-poticaja-do-zvijezda/56551/> (29.06.2020.)
29. Hrvatska obrtnička komora: *Knjiga primitaka i izdataka*. Dostupno na: <https://www.hok.hr/gospodarstvo-i-savjetovanje/obraci-za-poslovanje-obrta/knjiga-primitaka-i-izdataka-obrazac-kpi> (27.06.2020.)
30. Hrvatska obrtnička komora: *Knjiga prometa*. Dostupno na: <https://www.hok.hr/gospodarstvo-i-savjetovanje/obraci-za-poslovanje-obrta/knjiga-prometa-obrazac-kpr> (28.06.2020.)
31. Hrvatska obrtnička komora: *Popis dugotrajne imovine*. Dostupno na: <https://www.hok.hr/gospodarstvo-i-savjetovanje/obraci-za-poslovanje-obrta/popis-dugotrajne-imovine-obrazac-di> (28.06.2020.)
32. Hrvatski institut interni revizora. Dostupno na: <http://www.hiir.hr/default.aspx?id=10> (05.07.2020.)
33. Jež-Rogelj, M., Zrakić, M. i Hadelan, L. (2017) *Utjecaj potpora na poslovne odluke i financijsku stabilnost poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj*. Journal of Central European Agriculture, 18(1), pp. 260-277.
34. Matijević, D. (2019) Smarter: *Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrede u prvoj polovici 2019*. Dostupno na: <https://smarter.hr/vanjskotrgovinska-razmjena-poljoprivrede-u-prvoj-polovici-2019/> (18.06.2020.)
35. Ministarstvo poljoprivrede (2019) *Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini*. Dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2019_11_13_Zeleno%20izvjesce2018.pdf (18.06.2020.)

36. Ministarstvo poljoprivrede (2020) *Praktični vodič kroz porezni sustav za obiteljska poljoprivredna gospodarstva*. Dostupno na: https://www.savjetodavna.hr/wp-content/uploads/2019/03/Vodic_Porezni-sustav_OPG2020.pdf (02.07.2020.)
37. Ministarstvo uprave: *Sustav državne uprave*. Dostupno na: <https://uprava.gov.hr/sustav-drzavne-uprave/11898> (02.07.2020.)
38. Narodne novine (2013) *Zakon o inspekcijama u poljoprivredi*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 93/2013 (2073).
39. Narodne novine (2015) *Odluka o objavljivanju hrvatskih standarda financijskog izvještavanja*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 86/2015 (1709).
40. Narodne novine (2016) *Zakon o osnivanju Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst zakona NN 30/09, 56/13.
41. Narodne novine (2016) *Zakon o Poreznoj upravi*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 115/2016 (2520).
42. Narodne novine (2020) *Zakon o porezu na dohodak*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst zakona NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20.
43. Narodne novine (2020) *Pravilnik o porezu na dohodak*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst NN 10/17, 128/17, 106/18, 01/19, 80/19, 01/20, 74/20.
44. Narodne novine (2018) *Zakon o Državnom inspektoratu*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 115/2018 (2243).
45. Narodne novine (2018) *Zakon o poljoprivredi*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 118/2018 (2343).
46. Narodne novine (2019) *Pravilnik o upisniku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 62/2019 (1220).
47. Narodne novine (2020) *Pravilnik o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja za 2020. godinu*. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 22/2020 (547).
48. Narodne novine (2020) *Zakon o porezu na dobit*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20.
49. Narodne novine (2020) *Zakon o porezu na dodanu vrijednost*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst zakona NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19.

50. Narodne novine (2020) *Zakon o računovodstvu*. Zagreb: Narodne novine d.d., pročišćeni tekst zakona NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20.
51. Narodne novine, (2018) *Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu*. Zagreb: Narodne novine d.d., 585(29).
52. Plenković, A. (2019) Vlada Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/poljoprivreda-je-vazan-element-hrvatskog-nacionalnog-identiteta-i-vazna-gospodarska-djelatnost/28437> (15.06.2020.)
53. Porezna uprava: *Evidencija o tražbinama i obvezama*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_obrasci/Documents/POREZ%20NA%20DOHODAK/TO.pdf (28.06.2020.)
54. Porezna uprava: *Knjiga primitaka i izdataka*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_obrasci/Documents/POREZ%20NA%20DOHODAK/KPI.pdf (28.06.2020.)
55. Porezna uprava: *Knjiga prometa*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_obrasci/Documents/POREZ%20NA%20DOHODAK/KPR.pdf (28.06.2020.)
56. Porezna uprava: *O nama*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_o_nama/Stranice/zadatak.aspx (02.07.2020.)
57. Porezna uprava: *Poljoprivrednici*. Dostupno na: <http://www.porezna-uprava.hr/obrtnici/Stranice/Poljoprivrednici.aspx> (01.07.2020.)
58. Porezna uprava: *Popis dugotrajne imovine*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_obrasci/Documents/POREZ%20NA%20DOHODAK/DI.pdf (28.06.2020.)
59. Porezna uprava: *Porez na dohodak*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/obrtnici/Stranice/Porez-na-dohodak_Poljoprivrednik.aspx (28.06.2020.)
60. Porezna uprava: *Porezni nadzor*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Prirucnici_brosure/Nadzor_2011.pdf (05.08.2020.)
61. Porezna uprava: *Prijava poreza na dobit*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_obrasci/Documents/POREZ%20NA%20DOBIT/PD.pdf (05.08.2020.)
62. Porezna uprava: *Strategija porezne uprave*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_o_nama/Strategije/StrategijaPorezneUprave2016_2020%20FINALNO.pdf (03.07.2020.)

63. Porezna uprava: *Uputa za sastavljanje i podnošenje prijave PDV-a*. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/mislenje33/Display.aspx?id=19655 (03.08.2020.)
64. Sektor veterinarske inspekcije: *Plan rada službe veterinarske inspekcije*. Dostupno na: http://www.veterinarstvo.hr/UserDocsImages/veteInspekcija/Plan_rada_veterinarske_i_inspekcije_za_2014_KRAJ_ver_30_01_2014.pdf (02.08.2020.)
65. Sever Mališ, S., Tušek, B. & Žager, L. (2012) *Revizija: načela, standardi, postupci*. Zagreb: HZRFD.
66. Svjetska banka: *Dijagnostička analiza - poljoprivreda*. Dostupno na: <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnosti%C4%8Dka-analiza-Poljoprivreda.pdf> (25.06.2020.)
67. Vondrak-Šimleša, I. (2017) Agrokлуб: *Osnivanje OPG-a i Upisnik poljoprivrednih gospodarstava*. Dostupno na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osnivanje-opg-a-i-upisnik-poljoprivrednih-gospodarstava/37105/> (20.06.2020.)
68. Žager, K. et al. (2020) *Analiza financijskih izvještaja, načela - postupci - slučajevi*. 4. ur. Zagreb: HZRFD.
69. Žager, K. i Dečman, N. (2015) *Računovodstvo malih i srednjih poduzeća*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.

POPIS SLIKA

Slika 1. Struktura vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske po proizvodima, 2018.....	5
Slika 2. Knjiga primitaka i izdataka.....	13
Slika 3. Popis dugotrajne imovine	14
Slika 4. Evidencija o tražbinama i obvezama	14
Slika 5. Knjiga prometa.....	15
Slika 6. Knjiga ulaznih računa u tuzemstvu, OPG Štefović	31
Slika 7. Izlazni račun OPG-a Štefović	32
Slika 8. Skladišna primka.....	34
Slika 9. Bilanca OPG-a Štefović.....	36

ŽIVOTOPIS

Mihaela Štefović rođena je 14. rujna 1996. godine u Bjelovaru. Osnovnu školu završava u Štefanju. Pohađala je Opću gimnaziju u Bjelovaru od 2011. do 2015. godine.

Nakon završetka srednje škole 2015. godine upisuje Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij poslovne ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu gdje se kasnije usmjerava na smjer Računovodstvo i revizija. Od 2016. godine član je na Obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu Mirko Štefović gdje obavlja administrativne poslove i ostale poslove po potrebi. Paralelno sa studiranjem na Ekonomskom fakultetu 2017. godine završila je program osposobljavanja za poljoprivrednu gospodarstvenicu na Pučkom otvorenom učilištu Marinković u Garešnici. Članica je dobrovoljnog vatrogasnog društva Staro Štefanje.

Tijekom obrazovanja stekla je osnove razumijevanja, govorenja i pisanja engleskog jezika.